

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Temel Eğitim Ana Bilim Dalı
Okul Öncesi Eğitimi Programı

ANNE-BABALIK AMAÇLARI ile ÇOCUĞUN MİZACI, PSİKOSOSYAL
DAVRANIŞLARI, DUYGU DÜZENLEME BECERİLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

Şenay MEHMED

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2020

Liderlik, araştırma, inovasyon, kaliteli eğitim ve değişim ile

Daha ileriye ... En İyiyeye ...

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Temel Eğitim Ana Bilim Dalı
Okul Öncesi Eğitimi Programı

ANNE-BABALIK AMAÇLARI ile ÇOCUĞUN MİZACI, PSİKOSOSYAL
DAVRANIŞLARI, DUYGU DÜZENLEME BECERİLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

RELATION BETWEEN PARENTING GOALS and CHILDREN'S TEMPERAMENT,
PSYCHOSOCIAL BEHAVIORS, EMOTION REGULATION SKILLS

Şenay MEHMED

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2020

Kabul ve Onay

Eğitim Bilimleri Enstitüsü M¼d¼rl¼đ¼ne,

Œenay MEHMED'in hazırladığı "Anne Babalık Amaçları ile Çocuğun Mizacı, Psikososyal DavranıŒları, Duygu D¼zenleme Becerileri Arasındaki İliŒki" baŒlıklı bu çalıŒma j¼rimiz tarafından **Temel Ana Bilim Dalı, Okul Öncesi Eğitimi Bilim Dalında Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiŒtir.

J¼ri BaŒkanı	Doç. Dr. Neslihan G¼NEY KARAMAN	İmza
J¼ri Üyesi (DanıŒman)	Doç. Dr. Aysel ÇOBAN	İmza
J¼ri Üyesi	Doç. Dr. Neslihan G¼NEY KARAMAN	İmza
J¼ri Üyesi	Dr. Öğr. Üyesi Mine Canan DURMUŒOđLU	İmza

Enstit¼ Yönetim Kurulunun
.../.../.... Tarihli ve
sayılı kararı.

Bu tez Hacettepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca yukarıdaki j¼ri üyeleri tarafından 17 / 06 / 2020 tarihinde uygun gör¼lm¼Œ ve Enstit¼ Yönetim Kurulunca / / tarihi itibarıyla kabul edilmiŒtir.

Prof. Dr. Selahattin GELBAL
Eğitim Bilimleri Enstitüsü M¼d¼r¼

Öz

Araştırmanın amacı, anne-babalık amaçları ile çocuğun mizacı, psikososyal davranışları, duygu düzenleme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Çalışmaya amaçsal örnekleme yöntemi olan ölçüt örnekleme yoluyla seçilen, İzmir merkez ilçelerinde bulunan okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 48-78 aylık çocuklarının anne ve babaları katılmıştır. Araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden olan ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Veriler Kişisel Bilgi Formu, Ebeveyn Amaçları Anketi, Çocuklar için Kısa Mizaç Ölçeği, Duygu Düzenleme Ölçeği ve Psikososyal Davranışlar Ölçeği kullanılarak toplanmıştır. SPSS paket programıyla analiz edilmiştir. Betimsel istatistik yöntemleri ile Pearson Korelasyon katsayısı analiz testi, t testi, Kruskal Wallis testi, ANOVA testi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, anne-babalık amaçlarında anne ve babaların eğitim düzeyine, anne-baba oluşuna, çocuğun cinsiyetine göre anlamlı bir fark yoktur. Kendine yönelme amaçları sosyoekonomik düzeye göre değişmemektedir. Sosyal beceri ve uyma amaçları sosyoekonomik düzeye göre değişmektedir. Annelerin aile yapısı ile anne-babalık amaçları arasında anlamlı fark yokken; babaların aile yapısı ile uyma amaçları arasında anlamlı fark vardır. 48-60 aylık çocukların anne-babaları ile 61-78 aylık çocukların anne-babalarının sosyal beceri amaçlarında anlamlı fark varken; diğer anne-babalık amaçlarının alt boyutları ve çocukların yaşları arasında anlamlı bir fark yoktur. Anne-babalık amaçları ile çocuğun sebatkarlık mizacı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki varken; tepkisellik ve sıcakkanlılık mizacı ile anlamlı bir ilişki yoktur. Anne-babalık amaçları ile çocuğun psikososyal davranışları arasında anlamlı bir ilişki varken; babaların sosyal beceri amaçları ile çocuğun psikososyal davranışları arasında anlamlı bir ilişki yoktur. Anne-babalık amaçları ile çocuğun duygu düzenleme becerileri arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

Anahtar Kelimeler: anne-babalık amaçları, mizaç, psikososyal davranışlar, duygu düzenleme becerileri, okul öncesi

Abstract

The aim of research is to examine relationship between parenting goals and child's temperament, psychosocial behaviors, emotion regulation skills. Parents of 48-78 month old children attending pre-school education institutions located in central districts of İzmir, selected through criterion sampling method, which is purposeful sampling method, participated in study. The relational scanning model, one of quantitative research methods, was used in study. Data were collected using Personal Information Form, Rank Order of Parental Values Scale, Short Temperament Scale, Emotion Regulation Checklist, Psychosocial Behavior Scale. It was analyzed with SPSS package program. Descriptive statistics methods, Pearson Correlation coefficient analysis, t, Kruskal Wallis, ANOVA tests were used. There isn't meaningful difference in terms of parenting goals according to educational level of parents, being parent, gender of child. While self-directed goals don't change according to socioeconomic level; social skill and compliance goals do. While there isn't significant difference between mothers' family structure and parenting goals; there is a significant difference between fathers' family structure and their goals of compliance. While there is significant difference in social skill goals of parents of 48-60/61-78 months old children, isn't significant difference between sub-dimensions of other parenting goals and ages of children. While there is positive meaningful relationship between parenting goals and child's persistence temperament; isn't meaningful relationship with reactivity and warm-blooded temperament. While there is significant relationship between parenting goals and child's psychosocial behavior; isn't significant relationship between fathers' social skill goals and child's psychosocial behavior. There isn't significant relationship between parenting goals and emotion regulation skills.

Keywords: parenting goals, temperament, psychosocial behaviors, emotion regulation skills, preschool

TEŞEKKÜR

Tez sürecimde değerli görüş ve önerilerinden yararlandığım tez danışmanım Doç. Dr. Aysel ÇOBAN'a teşekkür ederim.

Araştırmamın gerçekleşmesi için veri toplama araçlarını ailelere ulaştıran öğretmenlere ve okul yöneticilerine teşekkür ederim. Araştırma sonuçlarımı istatistiksel olarak değerlendirme sürecimde desteği için Haydar KARAMAN hocaya teşekkür ederim.

Anneme ve babama, eğitim sürecimde bana olan destek ve güvenleri için teşekkür ederim.

Araştırmamın ilgili alan yazına önemli katkılar getirmesi dileğiyle.

Şenay MEHMED

İçindekiler

Öz.....	ii
Abstract.....	iii
Teşekkür.....	iv
Tablolar Dizini.....	3
Bölüm 1 Giriş.....	4
Problem Durumu.....	5
Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	7
Problem Cümlesi.....	8
Sayıtlılar.....	8
Sınırlılıklar.....	9
Tanımlar.....	9
Bölüm 2 Araştırmanın Kuramsal Temeli ve İlgili Araştırmalar.....	10
Aile Değişimi Kuramı	10
Yapısal Aile Sistemleri Kuramı.....	12
Vygotsky'ın Sosyo-Kültürel Kuramı.....	13
Bronfenbrenner'ın Ekolojik Sistem Kuramı.....	13
Schwartz'ın Değer Kuramı.....	14
Okul Öncesi Dönem Sosyal ve Duygusal Gelişim ve Anne-Babalık Amaçları...15	
Anne-Babalık Amaçları.....	17
Çocuğun Mizacı.....	19
Psikososyal Davranışlar.....	20
Duygu Düzenleme Becerileri.....	22
Bebeklik döneminde duygu düzenleme.....	23
Okul öncesi dönemde duygu düzenleme.....	24
Anne-Babanın Sosyoekonomik Düzeyi ve Eğitim Düzeyi.....	25
Aile Yapısı.....	25
Türkiye'de Yapılan Araştırmalar.....	26
Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar.....	28
Bölüm 3 Yöntem.....	31
Araştırmanın Evreni ve Örneklemi.....	31

Veri Toplama Süreci.....	31
Veri Toplama Araçları.....	31
Verilerin Analizi.....	34
Bölüm 4 Bulgular.....	35
Bölüm 5 Sonuç ve Tartışma.....	50
Bölüm 6 Öneriler.....	54
Kaynaklar.....	56
EK-A: Gönüllü Katılım Formu.....	64
EK-B: Kişisel Bilgi Formu.....	65
EK-C: Ebeveyn Amaçları Ölçeği.....	67
EK-Ç: Çocuklar İçin Kısa Mizaç Ölçeği.....	68
EK-D: Okul Öncesi Çocuklar İçin Psiko-Sosyal Davranışlar Ölçeği.....	71
EK-E: Duygu Düzenleme Ölçeği.....	72
EK-F: Etik Komisyonu Onay Bildirimi.....	75
EK-G: MEB Araştırma İzni.....	76
EK-Ğ: Etik Beyanı.....	78
EK-H: Yüksek Lisans Tez Çalışması Orjinallik Raporu.....	79
EK-I: Thesis Originality Report.....	80
EK-İ: Yayımlama ve Fikri Mülkiyet Hakları Beyanı.....	81

Tablolar Dizini

Tablo 1 Demografik Değişkenlere İlişkin Frekans ve Yüzde Tablosu.....	35
Tablo 2 Anne-Babaların Yaş Değişkenine Göre Betimsel İstatistik Tablosu.....	36
Tablo 3 Anne ve Babaya Göre Alt Boyutlara İlişkin Betimsel İstatistik Tablosu.....	36
Tablo 4 Annelerin Eğitim Düzeylerine Göre Kruskal Wallis Testi Tablosu.....	38
Tablo 5 Babaların Eğitim Düzeylerine Göre Kruskal Wallis Testi Tablosu.....	39
Tablo 6 Anne-Babalık Amaçları Alt Boyutlarının Sosyoekonomik Düzeye Göre Betimsel İstatistik Tablosu.....	40
Tablo 7 Sosyoekonomik Düzeye Göre ANOVA Tablosu.....	41
Tablo 8 Çoklu Karşılaştırma Tablosu.....	41
Tablo 9 Anne ve Babaların Anne-Babalık Amaçları Alt Boyutları ile Aile Yapısı Arasında Yapılan Bağımsız Gruplar- t Testi Tablosu.....	43
Tablo 10 Anne ve Babaların Anne-Babalık Amaçları Alt Boyutları Arasında Yapılan Bağımsız Gruplar- t Testi Tablosu.....	44
Tablo 11 Anne ve Babaların Anne-Babalık Amaçları Alt Boyutları ile Çocuklarının Cinsiyeti Arasında Yapılan Bağımsız Gruplar- t Testi Tablosu.....	45
Tablo 12 Anne ve Babaların Anne-Babalık Amaçları Alt Boyutları ile Çocuklarının Yaşları Arasında Yapılan Bağımsız Gruplar- t Testi Tablosu.....	46
Tablo 13 Anne ve Babaların Anne-Babalık Amaçları ile Çocuğun Mizacı Alt Boyutları Arasındaki Korelasyon Tablosu.....	47
Tablo 14 Anne ve Babaların Anne-Babalık Amaçları ile Çocuğun Psikososyal Davranışları Arasındaki Korelasyon Tablosu.....	48
Tablo 15 Anne ve Babaların Anne-Babalık Amaçları ile Çocuğun Duygu Düzenleme Becerileri Alt Boyutları Arasındaki Korelasyon Tablosu.....	49

Bölüm 1

Giriş

Kişilik, sosyal davranışın gelişimi için ana-babalığın koşulları tarafından denetlenmektedir. Anne-babalar çocukları ile uyumlu olduğu sürece çocuklar daha az sosyal-duygusal ve davranışsal problemler yaşamaktadır (Ortiz & Barnes, 2019).

Anne-babaların çocukların kişilikleri, karakterleri ve yetkinlikleri üzerinde belirleyici bir etkiye sahip olduğu açıktır (Baumrind, 1978). Çocuğun ilk sosyal çevresi olan anne babanın çocuğun gelişimine etkisi daha dünyaya gelmeden başlamaktadır. Anne ve babanın kendi çocuğunun dünyaya gelmesi konusunda istekli olup olmaması, kendilerini hazır hissedip hissetmemeleri ve çocuktan beklentileri çocuğun sosyal ve duygusal gelişiminde önemli bir rol oynamaktadır (Kandır & Alpan, 2008). Bireysel ve toplumsal varoluş özelliği olan bireyde, bu iki özelliğin oluşması erken çocukluk döneminden başlayarak ergenlik dönemine kadar devam eder. Bireyin hem kendi hem de toplumsal özünde varoluşunu dengelemesi önemlidir (Cüceloğlu, 2017).

Belli bir kültür içerisinde var olan aile, kendi benliğini aile yapısı içerisinde yaşatmaktadır. Aile yapısını etkileyen en önemli belirleyiciler arasında sosyoekonomik düzey ve sosyokültürel yapı yer almaktadır (Recebov, 2000). Her kültürün çocuğun gelişim dönemlerine göre davranışları yönlendiren kendine özgü yönlendirmesi vardır. Her kültür değişen zaman ve yaşam koşulları ile birlikte kültürel bir göreceliği içermektedir (Bredkamp, 2015). Anne-babalık, insan ile kültür ilişkisinin en temel aracı olarak karşılıklı etkileşimi içermektedir. Anne-baba-çocuk dinamiğinde yaşın ilerlemesiyle çocuğun etkileyici rolü belirginleşmektedir (Kağıtçıbaşı, 2017).

Anne-babalık uygulamaları çocuğun kültürel geçmişinin bir işlevi olarak çocuğun gelişimini etkilediği süreçlerden oluştuğu belirtilmektedir. Anne-babalar, çocuklarının sosyal ve duygusal gelişimine yönelik amaçlara ulaşmasına yardımcı olmak için uygulamalarda bulunur. Çocuğunun amaçlara ulaşmasında anne-babalık tarzı ve çocukla karşılıklı kurulan duygusal iklim vurgulanmaktadır (Darling & Steinberg, 1993). Çocukları değişen dünyanın sosyal, duygusal ve ekonomik dalgalanmalarına hazırlamak için sosyal ve duygusal gelişim becerilerinin yaşamın bütün aşamalarına yerleştirilmesi gerekmektedir (Barker & Franklin, 2017). Anne babalar çocuklarıyla etkileşim sırasında çocukları ile ilgili amaçlarını yansıtmada doğrudan ya da dolaylı olarak farklı uygulamalarda bulunabilmektedir (Hastings &

Grusec, 1998). Kuczynski (1984), anne babaların çocuk yetiştirme davranışlarının, çocuğa verdiği değer ve çocukta görmek istediği niteliklerle ilişkili olduğunu belirtmektedir. Kısa süreli amaçlar belirleyen anne-babaların, uzun süreli amaç belirleyen anne babalara göre şefkat gösterme ve akıl yürütme davranışını az kullandığını ortaya koymuştur.

Anne-babalık amaçları, çocuklarının ulaşmasını istedikleri davranışları içeren amaçlardır. Anne ve babalar çocuklarına yönelik kısa süreli hedeflerinde belirli davranış ve duygu becerileri edinmesini; uzun süreli hedeflerinde çok yönlü sosyal ve duygusal beceriler edinmesini istemektedir (Rowe & Casillas, 2011). Anne ve babanın çocuğuna yönelik amaçlarında uyuma olup olmadığı çocuğun sosyal duygusal gelişiminde önemli bir yere sahiptir (Cüceloğlu, 2017).

Çocukların sosyal ve duygusal gelişiminde çocuğun mizaç özellikleri, psikososyal davranışları ve duygu düzenleme becerileri belirleyici role sahip olmakta ve sosyal duygusal gelişimine doğrudan etki etmektedir (Rothbart, Ahadi & Hershey, 1994). Mizacın kalıtsal ve çevresel etkenlerden etkilenerek davranışsal uyum ve sosyal becerilerle ilişkili olduğu belirtilmektedir (Arı & Yaban, 2016). Çocuğun sosyal davranışları kazanmasında bireysel özelliklerinin, yetiştiği aile yapısındaki farklılıklarının ve kültürün etkisi vurgulanmaktadır. Duygu düzenleme becerileri, çocuğun sosyal yönden yetkin olmasındaki gerekli olan duygusal becerilerdendir. Anne babalar çocukların duygu düzenleme becerileri geliştirmelerinde önemli role sahiptir. Çocukların duygu düzenleme becerileri, mizaç, cinsiyet gibi bireysel farklılıklardan ve anne babaların çocuklarına bakış açıları, davranışları olmak üzere farklı değişkenlerden etkilenmektedir (Ecirli & Ogelman, 2015). Alan yazında anne-babalık amaçlarının çocukların sosyal ve duygusal gelişiminde teorik olarak önemli rolü olduğu belirtilmiş olmasına rağmen anne-babaların çocuklarına yönelik amaçları ile bağlantılı (ilişkisel) çalışmaların yetersiz olduğu görülmüştür (Kuczynski, 1984; Hastings & Grusec, 1998). Bu çalışmada anne-babalık amaçları ile çocukların mizacı, psikososyal davranışları ve duygu düzenleme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesine yer verilecektir.

Problem Durumu

Çocukların duygularını tanıma, kontrol etme ve yansıtma becerileri yaşantısındaki birçok sosyal durum ve olaylarda ortaya çıkmaktadır. Anne-babalar

çocuklarının farklı sosyal bağlamlardaki davranışlarına yönelik beklentiler içerisindedir (Cüceloğlu, 2017). Anne babalar, çocuklarının yaşadıkları toplumda önemli ve değerli olan niteliklere sahip olmalarını sağlamak için çabalar. Anne-babaların çocuklarını yetiştirirken kendi davranış ve uygulamalarına yansıyan ya da yansımayan birbirinden farklı niteliği içeren amaçları bulunabilmektedir.

Aile, çocuğun kendini ve dünyayı şekillendirmesinde rol oynamaktadır. Alan yazında çocuğun özellikle bilişsel ve sosyal-duygusal gelişimi ile anne-babalık arasında önemli ilişki bulunmaktadır. Aileye ait değişkenler çocuğun gelişimine ve eğitimine yansımaktadır. Anne-babaların amaçları çocukların özelliklerinden (çocuğun yaşı, cinsiyeti, mizacı gibi) ve anne-babaların özelliklerinden (eğitim düzeyi, gelir düzeyi vb.) etkilenmektedir (Eisenberg, Cumberland & Spinrad, 1998). Anne-babalık amaçları ile çocuğun mizacı, psikososyal davranışları ve duygu düzenleme becerileri ile arasındaki ilişkiyi açıklayan bir araştırmaya gereksinim açıktır.

Bu çalışmada anne-babalık amaçlarının anne-babaya (eğitim düzeyi, sosyoekonomik düzeyi, aile yapısı, anne-baba oluşu) ve çocuğa (cinsiyet, ay aralığı) ait değişkenlerle ilişkisi incelenmiştir. Bu ilişkinin yanı sıra anne-babalık amaçları ile çocuğun mizacı, psikososyal davranışları ve duygu düzenleme becerilerinin de birbirleriyle ilişkisi ortaya konulmuştur. Çocukların sosyal ve duygusal gelişimini etkileyen birincil bireyler, anne-babaları olduğu için çocuklarının sosyal-duygusal davranış ve becerilerine yönelik anne-babalık amaçlarına sahip olup olmaması önemlidir. Anne-babalık amaçları, anne-babanın çocuğuyla ilişkisi içerisinde dolaylı ve doğrudan yansımalara sahiptir. Çocuğun sahip olduğu mizaç, psikososyal davranışları ve duygu düzenleme becerilerinin anne-babalarının amaçları ile ilişkisinin belirlenmesi, çocuğun sosyal ve duygusal gelişimine yönelik anne-baba ve kendi ile ilgili dinamikleri açıklamada yardımcı olmaktadır. Çocuğun toplumda kendi amaçlarını oluşturmada ve yaşamada, anne-babanın çocuğuna yönelik amaçlarının sosyal ve duygusal gelişimindeki yerini belirlemeye ışık tutmaktadır. Anne babaların çocuklarına yönelik amaçları ile çocukların mizacı, psikososyal davranışları ve duygu düzenleme becerileri ile ilişkisini inceleyen bir çalışmanın; hem anne-babanın çocuğunun bireysel ve toplumsal gelişimine özgü özellikleri dikkate alabilmesi açısından hem de araştırmacıların sosyal ve duygusal gelişim bağlamında anne-baba-çocuğu birlikte ele alan çalışmalar geliştirebilmesi açısından ulusal alan yazına katkı sağlaması öngörülmektedir. Ayrıca eğitimcilerin aile eğitimine ve aile katılımına daha çok önem

vererek plan ve programlarını hazırlamasına yönelik bir destek sunacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Çocuk yaşamı boyunca farklı zamanlarda farklı toplumsal kurumlardaki deneyimleri ile kendi kişiliğini şekillendirmek için çabalar. Anne-babalar, çocukların ilk toplumsal kurumlarıdır (Grusec, 2011).

Sosyal gelişim kuramcıları, anne-babaların uygulamalarındaki değişkenliğin, çocuklarıyla etkileşim kurarken gelecekte elde etmeyi istedikleri amaçların değişkenliğinden geldiğini savunmaktadır (Darling & Steinberg, 1993). Anne-babalık amaçlarının anne-babalık tutumu ve uygulamalarına olan yansıması, çocuğun çıktılarını öngörmek açısından gereklidir. Çocuğa yönelik anne-babalık amaçları, anne-babalar için daha geniş kültürel değerleri ve çıktıları içermektedir. Anne-babaların davranışları daha fazla o anda yaşanan duruma özgü olmaktadır (Chao, 2000). Bu nedenle anne-baba davranışının tahminini ve anlaşılmasını kolaylaştırmak için anne-babanın amaçlarının ayrıntılı olarak belirlenmesi gerekir (Abidin, 1992).

Ekolojik kuramın en üst sistemi olan makro sistemin alt sistemleri arasında denge kurabilmesini sağlayan kültürel ya da ideolojik değerler ve amaçlar yer almaktadır. En iç düzeyde dinamik olan mikro sistemin merkezinde yer alan çocuk, en yakın çevresini etkileme ve o çevreden etkilenme gücüne sahiptir. Çocuk, aile içerisinde kişisel deneyimler ve roller aracılığıyla farklı bağlamlarda etkileşimin niteliği ile kendi potansiyelini gerçekleştirmektedir (Brofenbrenner & Evans, 2000). Alan yazında anne-babaların amaçları ile çocukların gelişim sonuçları arasında bağlantıların olabileceği; anne-babaların amaçlarının kültürel ve ekonomik faktörlerden etkilenebileceği belirtilmektedir (Goodnow & Collins, 1990). Çocuk ve aile arasındaki etkileşimin ve bağın daha anlamlı açıklanmasına yardımcı olabilecek hem anne-babanın amaçları hem de çocuğun sosyal ve duygusal gelişiminde sahip olduğu özelliklerin arasındaki ilişkiyi ortaya koymak önemlidir.

Çocukların sosyal ve duygusal gelişimi, sosyal bağlamlarda ve bu bağlamlarda önemli kişilerle olan etkileşimleri ve kendi özellikleri ile birlikte birçok faktörden etkilenir. Bu çalışma ile anne-babaya ve çocuğa ait değişkenlerin anne-babalık amaçları ile nasıl ilişkili olduğu belirtilmektedir. Araştırmanın temel amacı, anne ve babaların çocuklarına yönelik kendine yönelme, sosyal beceri, uyma alt boyutları ile çocuğun mizacı,

psikososyal davranışları ve duygu düzenleme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Anne-babaların amaçları ve çocuklarının mizacı, psikososyal davranışları ve duygu düzenleme becerileri arasındaki ilişkiyi açıklayarak çocuğun biricikliği ve toplumsallığını belirtmek önemlidir.

Problem Cümlesi

Anne-babalık amaçları (kendine yönelme, sosyal beceri, uyma) ile çocuğun mizacı, psikososyal davranışları ve duygu düzenleme becerileri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Alt problemler

1. Anne-babalık amaçlarında (kendine yönelme, sosyal beceri, uyma)
 - a) eğitim düzeyine göre anlamlı fark var mıdır?
 - b) ailenin sosyoekonomik düzeyine göre anlamlı fark var mıdır?
 - c) aile yapısına göre anlamlı fark var mıdır?
 - d) anne-baba oluşlarına göre anlamlı fark var mıdır?
 - e) çocuğun cinsiyetine göre anlamlı fark var mıdır?
 - f) çocukların ay aralığına göre anlamlı fark var mıdır?
2. Anne-babalık amaçları (kendine yönelme, sosyal beceri, uyma) ile
 - a) çocukların mizacı (tepkisellik, sıcakkanlılık, sebatkarlık) arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
 - b) çocukların psikososyal davranışları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
 - c) çocukların duygu düzenleme becerileri (olumsuzluk, duygu düzenleme) arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Sayıtlılar

Araştırmaya katılacak anne-babaların araştırma kapsamındaki ölçme araçlarını içtenlikle ve gerçekçi yanıtlayacakları varsayılmaktadır.

Sınırlılıklar

Araştırma 2018-2019 eğitim öğretim yılında İzmir'in merkezi ilçelerindeki (Konak, Bornova, Narlıdere) okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 48-78 ay aralığında çocukların araştırmaya gönüllü katılan anne-babaları ile sınırlıdır.

Araştırma bulguları, araştırmanın ölçme araçları olan Ebeveyn Amaçları Anketi, Çocuklar için Kısa Mizaç Ölçeği, Duygu Düzenleme Ölçeği ve Psikososyal Davranışlar Ölçeği'nin ölçtüğü niteliklerle sınırlıdır.

Araştırmada, örnekleme yer alan anne-babalardan elde edilen bilgiler Kişisel Bilgi Formu ile sınırlıdır.

Tanımlar

Anne-babalık amaçları: Anne-babaların değer verdiği ve çocuklarının ulaşmasını istediği özellikleri kapsayan amaçlardır (Hastings & Grusec, 1998).

Kendine yönelme amaçları: Çocuğun bağımsız olarak karar verebilmesi ve davranabilmesine, merak duygusu ve hayal gücünü kullanmasına yönelik amaçlardır (Yagmurlu & Sanson, 2009).

Sosyal beceri amaçları: Çocuğun başkalarının bakış açısını anlamasına, başkalarına yönelik duyarlı olmasına ve sosyal kurallara göre davranmasına yönelik amaçlardır (Yagmurlu & Sanson, 2009).

Uyma amaçları: Çocuğun anne-babasına ve diğer yetişkinlere itaat etmesine, saygılı olmasına, kendisinin ve eşyalarının bakımından sorumlu olmasına yönelik amaçlardır (Yagmurlu & Sanson, 2009).

Psikososyal davranışlar: Çocukların yaşamında psikolojik ve sosyal gelişimine ilişkin davranışlardır (Bredenkamp, 2015).

Duygu düzenleme becerileri: Bireyin duygularının farkında olması, uyaran karşısında ortaya çıkan duygu ve duygunun yansımaları olan davranış ile bilişsel süreçlerde duyguların baskın olma eğilimini kontrol altında tutmasını sağlayan becerilerdir (Carlson & Wang, 2007).

Mizaç: Duygu, davranış ve dikkat süreçlerindeki biyolojik kökenli, kısmen sabit özelliği olan bireysel farklılıklardır (Rothbart, 1989).

Bölüm 2

Araştırmanın Kuramsal Temeli ve İlgili Araştırmalar

Anne-babalar, çocuklarının yaşadıkları toplumdaki değerleri ve beklentileri öğrenme sürecinde gerekli olabilecek sosyal, duygusal ve bilişsel becerileri kazanmalarında rehberlik görevi görürler. Çocukların anne-babalardan gelen mesajları doğru algılamaları ve kabul etmeleri için istekli olmaları gerekir. Mesajın çocuk tarafından anlaşılır, adil ve uygun görülerek kendi mizacı, yaşı ve özellikleriyle örtüşmesi gerekir (Grusec & Goodnow, 1994). Anne babalar çocuklarıyla etkileşim içerisinde iken gelecekte elde etmeyi umdukları amaçlarının değişkenliği içerisinde. Amaçların değişkenliği anne babaların uygulamalarındaki değişkenliğe de neden olabilmektedir (Darling & Steinberg, 1993). Bu çalışmada, anne-babaların amaçları ile çocuklarının mizacı, psikososyal davranışları ve duygu düzenleme becerileri arasındaki ilişkiyi ortaya koymak için kuramsal temelde yer alan bazı kuram ve yaklaşımlar ele alınacaktır.

Aile Değişimi Kuramı

Bireyin benlik gelişimi ve insanlarla kurduğu ilişkileri, aile ve toplum içerisinde ele alınarak anlam kazanmaktadır. Bireyin ekolojik ve sosyal çevresiyle olan etkileşimi, değişimi gerçekleştiren işlevsel ilişkileri ve bu ilişkilerdeki kararlılığı açıklamaktadır. Büyüyen ve gelişen çocuğun çevresiyle etkileşimini anlamak, sosyal psikolojik araştırmalar için erken çocuklukta sosyalleşmenin önemine işaret etmektedir. İnsanlar arası ilişkiler, kültürler arası çeşitliliklerden ve nedenlerden etkilenecek biçimlenmektedir (Kağıtçıbaşı, 1984; 2012).

Kağıtçıbaşı'na göre aile, toplumun sosyal yapısına, değerlerine ve normlarına bağlı bir yapıdır. Farklı ülkelerde eş zamanlı olarak gerçekleştirilmiş olan Çocuğun Değeri Araştırması ile ailelerin çocuğa yüklediği anlamdan, çocuk yetiştirme şekli ve aile alt yapısı ile sosyokültürel bağlamdaki faktörlerle bireysel benlik arasındaki aile işlevleri çözümlenmeye çalışılmıştır. Çocuğun Değeri Araştırması, kuramın temelini oluşturmaktadır. Toplumsal ve sosyoekonomik anlamda gelişmişlik düzeyi, çocuğa verilen değeri farklılaştırmaktadır. Çocuğun gelişimi ile bağlamsal etkenlerin sonuçları arasında neden-sonuç ilişkisi kurabilmek gerekir. Çocuğun gelişim ortamı, doğduğu ailenin yapısı ve ailenin çocuk yetiştirme tutumları, çocuğun gelişimini bağlamsal olarak etkileyen etkenlere örnektir. Çocukluk döneminin sosyokültürel

kavramsallaştırması dinamik bir süreç olduğu için zaman ve yere bağlı olarak değiştiği ileri sürülmektedir. Aile değişimi kuramı, bireyin sahip olduğu benliği aile içine, aileyi de kültürel ve sosyoekonomik çevrenin içine bağlamsal olarak yerleştiren bir kuramdır (Kağıtçıbaşı, 2012).

Teknolojik gelişme ve sosyal güvenlik sistemlerindeki düşük seviyeye sahip sosyal refahı düşük toplumlarda insana yönelik hizmetlerde aileler ve çocukları yer almaktadır. Geleneksel ailede toplum için sosyalleştirilen çocuktan anne-babasına bağımlılığı ve itaat etmesi beklenmektedir (Kağıtçıbaşı, 1984). Aileye bağımlılık ve itaat daha çok toplulukçu kültürlerin bir özelliği olarak belirtilmektedir. Diğer açıdan bireyci bir kültürde özerk ve kendine güvenen bir çocuk yetiştirme hedefi ön plana çıkmaktadır (Kağıtçıbaşı, 2012). Geleneksel bir toplumda özerkliğe tek başına değer verilebileceğini kabul etmenin doğru bir yaklaşım olmadığını belirten Kağıtçıbaşı (1984), ilişkiselliğin bu toplumlarda önemli bir hedef olduğunu ve özerklikle ilişkisini vurgulamıştır (2005). Özerlik ve ilişkiselliğin gelişimine olanak sağlayan Aile Değişim Modeli'nde üç tip aile modeli yer almaktadır. Bu modellerin ilki, geleneksel aile yapısında bulunan aile arasında maddi ve duygusal bağımlılığa dayalı olan Karşılıklı Bağımlılık Modeli, çocuğun ekonomik değerini ön planda tutmaktadır. Özellikle erkek çocuk, bu modelde aynı zamanda yaşlılık güvencesi olarak görülmektedir. Karşılıklı Bağımlılık modeli bağlamında, çocuğun itaat ve bağımlılık davranışlarını vurgulayıcı sosyalleştirme hedefleri işlevsel görülmektedir. İkinci aile modeli, Batı toplumunun orta sınıf aile yapısını ifade eden Bağımsızlık Modeli, nesiller arası bağımsızlığa değer vermekte ve çocuğun psikolojik değerini ön planda tutmaktadır. Bireyselleşmiş çekirdek aile yapısında çocuk yetiştirme hedeflerinde bireyselleşme ve bağımsızlığa vurgu yapılmaktadır. Son olarak üçüncü tip model olan Psikolojik/Duygusal Bağımlılık Modeli, ilk iki modelin sentezi olarak hem aile/grup bağlılıkları hem de bireysel bağlılıkları belirtmektedir. Anne-babaya duygusal yatırım ve çocuğa maddi/duygusal yatırım olan aile değerleri benimsenmektedir. Çekirdek aile yapısı ile akrabalık bağlarının önemsendiği modelde, çocuğu hem kontrol etmek hem de onu özerk olmaya yönlendirmek önemlidir (Kağıtçıbaşı, 2012). Bu kuram çerçevesinde anne-baba amaçları ile anne-babaya ait değişken (sosyoekonomik düzey, eğitim düzeyi, aile yapısı, anne-baba oluşu) ve çocuğun cinsiyeti, psikososyal davranışları açısından değerlendirilebilmek mümkündür.

Yapısal Aile Sistemleri Kuramı

Birey doğduğu andan itibaren öğrenme ve keşfetme merakı ile çevresini tanıma ve anlamlandırmaya çalışır. Bireyin doğduğu anda en yakınında olan çevrede ailesi yer alır. Birey, ailesinin de içinde yer aldığı çevresini anlamlandırıp biçimlendirmek için denemeler yapar. Birey deneme girişimleriyle ailesi ile karşılıklı etkileşime girer. Yapısal Aile Sistemleri Kuramı, aileyi etkileşimsel örüntüler aracılığıyla işlev gösteren bir sistem olarak tanımlamaktadır (Minuchin, 1974). Bireyin içinde etkin olarak yer aldığı dış bağlamın önemi üzerindeki çalışmaları ile Minuchin, aileleri anlamada ve ailelerin kendini yenilemesinde etkili olmuştur. Aile yapısı, aile üyelerinin birbirleriyle kurdukları etkileşimi düzenleyen kuralları içermektedir. Ailedeki bir üye, diğer üyenin davranışını başlatır ve birbirlerinin davranışlarından etkilenirler. Etkileşim örüntüleri, aile bireyleri arasındaki bütünlüğü koruyan sınırlarla belirlenir. Sınırlar, aile üyelerinin işlevlerini yerine getirerek birbirleri ile ilişkilerini anlamlı hale getirir. Ailede her üye bir alt sistem olup farklı düzeyde güce ve beceriye sahiptir. Anne-baba alt sistemi, çocuğun bakımı, yetiştirilmesi ve sosyalleştirilmesine yönelik işlevleri içerir. Kardeş alt sistemi ise çocuğun arkadaş ilişkilerini deneyimleyeceği ilk yeridir. Aile üyeleri arasında yakınlık, etkileşim biçimini ifade etmektedir ve iletişim artırmaktadır (Akün, 2013). Yapısal Aile Sistemleri Kuramı'nda, her bir aile üyesinin farklı düzeyden güce sahip olduğu hiyerarşik bir yapılanma söz konusudur. Anne-baba ve çocukları ayıran bir güç karşılıklı davranışlarla ilişkilidir. Aile sistemi içerisinde yakınlık ve güç ilişkilerini değiştirebilmek için esneklik gerekmektedir. Aile üyeleri aile sistemi içerisinde durum ve olaylarla karşılaşınca bir kişinin yanında ya da karşısında yer alabilir. Anne-baba ve çocuk, aile sistemi içerisinde dengeli ve işlevsel ilişki sürdürebilirse işlevsel aile sistemi olur (Minuchin, 1974). Anne-babanın çocuğu ile ilgili istekleri, amaçları çocuğu etkileyerek çocuğun yaşamında farklılıklara sebep olabilmektedir. Anne-baba ve kardeş alt sistemleri, çocuğun yaşantısındaki en önemli deneyimleri edindiği sistemlerdendir. Yapısal Aile Sistemleri Kuramı, aile üyelerinin birbirlerini ve kendilerini değerlendirebilmesine olanak tanımaktadır.

Aile içi ilişkileri açıklamaya yardımcı olan sembolik etkileşim kuramı ise bir aile içindeki kişilerarası ilişkilerin ve davranış biçimlerinin toplumda var olan anlamlar doğrultusunda anlaşılabilmesi belirtilmektedir. Anne babaların amaçları ve davranışları bir topluma ve kültüre uygun ve o bağlam içerisinde kabul edilenleri içerir.

Anne babalık, içerisinde yaşanan toplumun değerleri ile şekillenmektedir (Baydar, Akçınar & İmer, 2017).

Vygotsky'ın Sosyo-Kültürel Kuramı

Vygotsky'a göre gelişim, çocukların çevrelerindeki bireylerle sosyal etkileşimler kurma yoluyla gerçekleşir. Kültürel-Tarihsel kuram, çocuğun gelişimini sosyal ve kültürel etkinlikler çerçevesinde tanımlayarak çocukların kendi bilgilerini biçimlendirmede etkin olduğunu savunur. Sosyal etkileşim, çocukların toplumun kültürünü oluşturan düşünce ve davranışları edinmeleri için gerekli görülmektedir. Anne-babalar sosyal etkileşim içerisinde çocuklarının nasıl bir birey olmaları gerektiği yansıtan amaçları doğrudan ya da dolaylı olarak çocuklarına iletirler. Çocuklar yetiştiği kültürde anne-babasından, çevresindeki diğer bireylerden kişiliğine ve kültüre özgü araçları öğrenmektedir. Çocuk ailedeki ve toplumdaki değerleri içselleştirerek gelişmektedir (Santrock, 2016). Çocuğun gelişiminin sosyal yönünde bilişsel ve sosyal-duygusal yetenekler ve sosyal etkileşim önemlidir. Vygotsky, çocuğun toplumsal beklentilere göre davranışlarını değiştirdiğini belirtmektedir. Yaşla birlikte çocuğun sosyal bağlamında farklılıklar görülmektedir. Anne ve babalar çocuklarının kültürel olarak anlamlı davranış kazanmalarına yardım ettikçe çocukları ile aralarındaki iletişim ve etkileşimin özellikleri, çocukların kazanımlarını oluşturan parçalardan biri olur. Tamis-Le Monda (2003) Amerikan ve Japon annelerin bebekleriyle iletişimini gözlemlediği araştırmada, annelerin kendi kültürlerindeki özellikleri yansıtan davranışlar sergilediklerini görmüştür. Japon anneler daha çok bebekleriyle sosyal etkileşimi teşvik edici şekilde uygulamaları ile bebeklerin sosyal ilişki becerilerine yönelirken, Amerikan anneler bebeklerin keşfedici ve bağımsız özelliklerini geliştirmeye yönelmiştir. Çocukların sosyal etkileşim süreçlerindeki kazanımları çevresine bakış açısını ve algılarını biçimlendirmektedir. Çocukların anne-babalarının aile yapısı ile anne-babalık amaçları arasındaki anlam, birincil olarak model aldığı annesine ve babasına göre çocuğun kendi amaçlarını belirleme ve davranışlarını sosyal bir etkileşim içerisinde düzenleme görevi görebilir.

Bronfenbrenner'ın Ekolojik Sistemler Kuramı

Bronfenbrenner ekolojik sistemler kuramında var olan dört temel bileşeni ve bu bileşenlerin aralarındaki dinamik, etkileşimli ilişkileri açıklamaktadır. Kuramın temelini

oluşturan ilk bileşen süreç olmakla birlikte diğer bileşenler kişi, çevresel bağlamlar ve zamandır (Bronfenbrenner & Morris, 2006).

Çevreyi, farklı ve birbiriyle ilişkili birden fazla seviyede var olan ekolojik sistemler ve bunlar arasında var olan karşılıklı ve iki yönlü ilişkiler olarak tanımlamaktadır. Sistemin merkezinde çocuk yer almaktadır ve çocuk çevreyle etkileşimini sağlayan bilişsel özellikleri, sosyal ve duygusal eğilimlerini içerdiği biyolojik ve psikolojik bir karakteri çevreye yansıtmaktadır. Bireyin biyolojik ve psikolojik özelliklerini doğrudan etkisi olan ortamların bulunduğu mikrosistemde; aile bireyleri, ev, sosyal ve eğitim ortamları yer almaktadır. Bireyin biyolojik alt yapısı (mizaç) mikrosistemin bir parçasıdır. Mikrosistem içerisindeki birçok ortam arasındaki karşılıklı ilişkiler mezosistemi oluşturur ve çocuğun yaşamını etkiler. Anne-babanın sosyoekonomik düzeyi, eğitim düzeyi çocuğu yetiştirme sürecini etkileyen faktörlerdendir. Sosyal, ekonomik, politik ortamlar ekzosistemi oluşturmaktadır. Ekzosistemde, aileleri çocuklarının gelişimi sırasında dolaylı olarak etkileyebilecek dış çevre ortamları bulunmaktadır. En geniş sistem olan makro sistemde ise bir toplumda çocuk yetiştirme hakkında var olan kültürel inançlar, ailenin rolü ve yaşadıkları toplumdaki politik, yasal uygulamalar yer almaktadır (Bronfenbrenner & Evans, 2000).

Sistemin merkezinde yer alan çocuk, farklı ekolojik sistemlerden etkilenmekle birlikte ekolojik sistemleri de etkilemektedir (Baydar, Akçınar & İmer, 2017). Ekolojik sistemler kuramı çerçevesinde araştırmada yer alan anne-babalık amaçları ile anne-babaya (eğitim düzeyi, sosyoekonomik düzeyi, aile yapısı, anne-baba oluşu) ve çocuğa (cinsiyet, yaş) ait değişkenler ile farklı ekolojik sistemler arasında değişimi ve etkileşimi hakkında bilgi edinilebilir. Makro sistemde yer alan anne-babalık amaçları ile sistemin merkezinde olan çocuğun mizacı, psikososyal davranışları, duygu düzenleme becerileri arasındaki ilişkiye yönelik öngörü sahibi olunabilir.

Schwartz'ın Değerler Kuramı

Değerler, bireyin belirli durumlara yönelik davranış seçimini ve değerlendirmesini yönlendiren görüş ve amaçları içermektedir. Değerler, bireylerin grup üyeleriyle birbirlerinin davranışını güdüleyerek ve kontrol ederek toplumsal bir işlev göstermektedir. Bireyler içselleştirilmiş rehberler olarak hareket ederken aynı zaman da belli davranışları toplumsal açıdan uygun olarak tanımlamada, başkaları ile ilgili isteklerindeki haklılığı göstermek ve istedikleri davranışlara ulaşabilmede

değerlere başvurmaktadır. Schwartz'ın kuramında yer alan güç, başarı, hazcılık, uyarılma ve kendini yönetme değerleri kişinin kişisel çıkar ve özellikleri nasıl dışa yansıtacağını düzenler. İyilikseverlik, evrenselcilik, gelenek, uyma ve güvenlik değerleri ise kişinin toplumsal olarak başkalarıyla iletişimini ve etkileşimini düzenler. Bireylerin ve grupların değerlerine önem verme düzeyleri birbirinden farklılaşmaktadır. Benimsedikleri değerler ile bireyler amaçlarına ulaşmak için belirli bir güdüye sahip olmaktadır. Değerler, amaçların seçiminde ve değerlendirilmesinde rehberlik görevi görür (Schwartz ve diğerleri, 1997).

Çocuklarının bakımlarından sorumlu olan anne-babaların değerleri ile uyarılan çocukların kendi kişisel değerlerine uymalarını kısıtlayabilmektedir. Anne-babaların yaşam koşullarının farklı olması, değerlerin izlenmesinde ve ifade edilmesinde çocuklarına farklı şekilde yansımaktadır. Yaşam koşullarına yansıtılan değerler, anne-babalar tarafından yaşamda kullanımını artırarak önemli hale getirilir (Schwartz ve diğerleri, 1997). Anne ve babanın sahip olduğu değerler ile anne-babalık amaçları iç içe olup çocuklarının davranışlarına yansıyabilir.

Okul Öncesi Dönem Sosyal ve Duygusal Gelişim ve Anne-Babalık Amaçları

Duygusal gelişim, sosyal gelişimin temelinde yer almasıyla birlikte, sosyal ve duygusal gelişim birbiriyle karşılıklı etkileşim içindedir. Duyguların gelişimini bireyin diğer bireylerle olan ilişkileri etkilemektedir. Bebeklik döneminde bebeğin bakımından sorumlu bireyler, bebeğin gereksinimlerini zamanında ve samimi duygularla karşılaması ve kararlı, tutarlı davranışlar göstermesi, temel güven duygusu oluşumunda önemli bir yer tutmaktadır (Şahin, 2016; Bayhan & Artan, 2009). Fiziksel olgunlaşma ile birlikte, okul öncesi döneme doğru çocuk bedensel işlevlerini kendisi kontrol edebilmektedir. Hızla ilerleyen bilişsel ve dil gelişimi, anne-babaların çocuklarının davranışlarını biçimlendirmek için sözel ve sembolik yönlendirmeleri kullanmalarına olanak tanır. Çocuk, temel sosyalleşme görevlerinin doğasında yer alan psikososyal davranışları tanımlık etmektedir ve en yakın çevresi olan anne-babasını dikkatle gözlemlemektedir (Baumrind, 1978; Şahin, 2016).

Anne-babalar, çocuklarının davranışlarını alçakgönüllülikle övgüye değer olarak nitelendirirken ve olumlu bir şekilde desteklerken doğrudan bir rol üstlenmektedir. Anne babalar çocuğu, bebeklik dönemindeyken gerçekleştirmeye başladığı davranışları güçlendirirken sınırlı kalmakta; okul öncesi dönemindeyken

gerçeğe aykırı hareket etmeye teşvik edebilmektedir. Hem olumlu hem de olumsuz özellikte olabilen teşvik, çocukların davranışlarını şekillendirmede güçlü bir araç niteliği taşımaktadır (Baumrind, 1978).

Okul öncesi dönemde çocuk güçlü olumsuz duygularını kontrol edebilme becerisinin denemelerini gerçekleştirir. Çocuklar sıralarını bekleme, eşyalarını paylaşma ve gereksinimlerini ifade edebilme durumlarına yönelik sosyal deneyimler yaşamaktadır. Sosyal çevredeki kurallara uymayı çocuklar, okul öncesi dönemde öğrenirler. Çocuklar yaşam boyunca başarılı ilişkiler oluşturmada temel duygu düzenleme becerilerini öğrenmeye başlar (Şahin, 2016).

Çocukların sosyal ve duygusal gelişiminde olumlu davranışlarını öngörmede ebeveynliğin çocuğun mizacı ve sosyokültürel bağlamın doğrudan ve dolaylı rolleri araştırıldığında; Avustralya'da yaşayan Avustralyalı çocukların ve Türk çocuklarının sosyal gelişim düzeylerinde benzer oldukları fakat olumlu davranışları öngören faktörlerin kültüre göre farklılaştığı görülmüştür. Avustralya örneğinde anne sıcaklığının ve çocuk ısrarının olumlu davranışları öngördüğü; Türk örneğinde itaat-talep eden davranışın prososyal gelişim üzerinde kolaylaştırıcı bir rol üstlendiği bulunmuştur (Yagmurlu & Sanson, 2009).

Baumrind (1978) çalışmasında hem otoriter hem de izin veren anne-babaların çocuklarının gelişmekte olan yetkinliklerine gerçekçi ya da esnek bir şekilde yanıt vermediklerini ifade etme eğilimindedir. Bu iki anne-baba tutumundaki yetişkinler çocuklarının neye benzediğine dair bir kurgu oluşturmuş ve bu kurguyla ilişki kurmaya başlamışlardır. Aile ve çocuk arasındaki karşılıklı ilişki, gerçek sosyal sözleşmenin kaynağı ve deneyimidir.

Baumrind, anababalık tarzlarını anne-baba sıcaklık düzeyi-çocuğa karşı gösterilen duyarlılık ve kontrol düzeyi-talepkârlık olarak iki boyutta kategorileştirmiştir (1968). Anne-baba duyarlılığının ve kontrolünün niteliği üç anne-baba tarzını tanımlamaktadır. Bu tarzlar otoriter, demokratik ve izin verici anne-baba tutumlarıdır. Otoriter anne-baba tarzına sahip olan anne-babalar, yüksek düzeyde otorite ile kesin ve net olan standart davranışlar aracılığıyla çocuğun davranışlarındaki uygunluğu sağlamaya çalışmaktadır. Otoriter anne-babalar, düzeni koruyacak geleneksel yapı tarafından yüksek değer verilmiş amaçları önemsemektedir. Bu tarz anne-babalar reddedici olmakla birlikte fazla endişeli ve koruyucu da olabilmektedir (Baumrind, 1978). Demokratik anne-babalar çocuklarını faaliyetlerini mantıklı ve sonuca yönelik

davranışlarla yönlendirmeye çalışmaktadır. Çocukları uygun olan davranışa uymayı reddettiklerinde kendi düşüncelerinin nedenlerini çocuklarına açıklamaktadırlar. Anne-babalar olarak kendi bakış açılarını güçlendirmeye çalışırken çocuklarının bireysel benliklerini göz önünde bulundurmaktadırlar. İzin verici anne-babalar, çocuklarının uyarım, arzu ve hareketlerine karşı cezalandırıcı olmayan, kabul edici ve hoş görülme davranışlar sergilemektedir. Anne-baba, çocuk için ne ideal örnek ne de çocuğun şimdiki ve gelecekteki davranışlarını değiştirmede aktif bir role sahiptir. İzin verici anne-babalar, çocuklarının kendi duygu ve davranış düzenlemesine, kendi kararlarını uygulamasına izin verirler. Anne-babalar çocukları için sadece isteklerine ulaşmaları için bir kaynak işlevi görmektedir. Çocuklar da kendi özgün amaçlarına ulaşma yolunda açık bir güç kullanmak yerine hile ve ikna yöntemlerini kullanmayı deneyebilirler. İzin verici anne-babaların çocuklarından beklentileri azdır (Baumrind, 1971). Baumrind'in belirlediği çocuk yetiştirme tarzları modern toplumdaki orta sınıf anne-babaların incelemesi ile ortaya çıkmıştır. Her kuramsal çerçevenin sınırı olduğu bilgisiyle, her anne-babanın çocuk yetiştirme tarzı çocuktan çocuğa ve zamanla değişebilmektedir. Anne-babaların tek bir çocuk yetiştirme tarzına sahip olarak uygulamalarda bulunduğu iddia edilmesi doğru olmayacaktır. Her anne-baba kendilerine özgü bir çocuk yetiştirme tarzı yansıtmaktadır (Şirin, 2019). Yaman'ın (2018) araştırmasında demokratik, izin verici ve aşırı koruyucu ebeveyn tutumlarının çocukların sıcakkanlılık, sebatkarlık, tepkisellik ve ritmiklik mizaç özellikleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır.

Anne-Babalık Amaçları

Anne-babalık, aile kurumunun içerisindeki üyeler arasındaki ilişkilerden biri olarak ifade edilebilir. Çocukların gelişimi ve gelecek kuşakların yetiştirilmesinde anne-babalığın önemli bir yeri bulunmaktadır. Anne-babaların davranışlarını etkileyen etkenlerin doğrudan ya da dolaylı olarak incelemesinde kuramlar aydınlatıcı bir rol üstlenmektedir (Baydar, Akçınar & İmer, 2017). Yapısal Aile Sistemleri Kuramında anne-babaların davranışları, aile içerisindeki bir ilişki olarak ele alınarak toplumsal ve kültürel bir sistemlerdeki ilişkilerin etkileşimi ile birlikte değerlendirilmektedir (Cox & Paley, 1997).

Çocuk yetiştirme süreci, anne ve babalar için emek ve zaman gerektirmektedir. Anne-babalar, çocukları ile her gün doğrudan ya da dolaylı olarak onları etkileyen kararlar vermektedir. Karar verme süreci, birey için zihinsel çaba gerektiren bir

deneyimi içermektedir. Çocuk yetiştirme sürecinde anne babalar, hangi çocuk için ve hangi koşullara yönelik kararlar aldıklarını değerlendirebilme gücüne sahip olmalıdır. Öncelikli olarak çocuk gelişim süreçlerine yönelik bilgi sahibi olan anne babalar, çocuk yetiştirme sürecindeki birçok sorularını yanıtlayabilecek duruma gelmektedir (Şirin, 2019). Anne-babalık amaçları, anne-babaların değer verdiği ve çocukların ulaşmasını istediği nitelikleri içermektedir (Hastings & Grusec, 1998).

Bu çalışmada anne-babalık amaçları; kendine yönelme, sosyal beceri ve uyma amaçları alt boyutlarından oluşmaktadır. Kendine yönelme amaçları, bireyin kendi başına karar vermesi, farklı konulara yönelik merak içinde olması, hayal gücüne sahip olması, yeni şeyleri bağımsız olarak deneyimlemesi ve öğrenmesi şeklinde tanımlanmaktadır. Sosyal beceri amaçları, bireyin başkalarına yönelik empatik ve nazik olması, insanlarla iyi anlaşabilmesi, kuralların nedenleri bilmesi ve sıra bekleme gibi sosyal davranışları bilmesi şeklinde tanımlanmaktadır. Son alt boyut olan uyma amaçları ise bireyin kendi özbakım gereksinimlerini giderebilmesi, kendisinden büyük yetişkinlere yönelik saygılı olması ve onlara itaat etmesi, bireyden istenildiğinde sessiz ve iyi tavırlı olması şeklinde tanımlanmaktadır (Yagmurlu & Sanson, 2009).

Anne-babalar, kendi belirledikleri ve uygun gördükleri amaçlar doğrultusunda çocuklarıyla etkileşim içerisindeyken belirli davranışlarda bulunmaktadır. Anne-babalık amaçları, toplumsal ve kültürel benzerlik göstermekle birlikte öğrenilmiş davranışlarını da kapsayabilmektedir (Baydar, Akçınar & İmer, 2017). Kültürümüzde çocuğun birey olma süreci, küçük yaşlardan itibaren baskılanmakla birlikte ailelerin çocuklarının ne olacağı ile istemesiyle başlamaktadır. Çocuğun yaşamı ile ilgili hayaller, çocuğun kendi hayallerinden, yeteneklerinden ve tutkularından daha önemli görülmektedir. Çocuğun kendisine olan inançları, çevrelerinde var olan modellerden çok etkilenir. Bazen de anne-babalar gerçekleşmemiş hayallerini kendi çocukları üzerinden gerçekleştirmeye çalışabilirler. Birey olmasına izin verilmemiş anne-babaların, çocuğunu da bir birey olarak yetiştirmeyi bilmemesi olağandır. Birey kendi çalıştığı alanda açık ve ulaşılabilir amaçlar belirlemelidir. Bu amaçlar, beceri ve yetenek düzeyine uygun olmalıdır. Çocuk amaçları belirleme sürecinde ana aktör olduğunda yapacağı ve yaptığı işi sahiplenecektir. Anne-babalar ve eğitimciler amaç belirleme sürecinde destek verme konumundadırlar. Çocuğunun kendini keşfetme yolculuğunda yanında olan anne-babalar, çocuğunun mutlulukla başarmasından memnun olacaktır. Aynı zamanda

çocuk kendi için neyi isteyip neyi istemediğini, etki altında kalmadan, açık ve duru biçimde görebilecektir (Eriş, 2019).

Anne-babaların çocuklarına yönelik amaçları, anne-babaların davranışları ya da ifadeleri ile doğrudan ya da dolaylı olarak çocuğa aktarılır. Anne-babaların çocuklarına yönelik amaçları, çocukların kendi amaçlarını öngörmektedir (Simpkins, Fredricks & Eccles, 2015). Anne-babaların çocuk yetiştirme davranışları çocuğun mizacına göre farklılaşabilmektedir ve anne babaların davranışlarını etkileyen başka etkenlerin değişkenliği ve çeşitliliği, çocuk yetiştirme tarzına odaklanmanın dışına çıkılması gerekliliğini göstermektedir.

Çocuğun Mizacı

İnsan davranışını etkileyen mizaç, bireyin duygusal denge durumunu da etkilemektedir. Rothbart mizacı, davranış, duygu ve dikkat boyutlarında gözlenen tepkisellik ve düzenleme ile ilgili genetik kökenli bireysel farklılıklar olarak tanımlanmaktadır (Rothbart & Bates, 1998). Çocuğun mizacı, anne-baba-çocuk ekolojisini değiştirebilecek bir özelliktir (Grusec & Goodnow, 1994). Mizaç, çocuğun birincil çevresi olan anne-babası tarafından nasıl algılandığı, çevresini nasıl algıladığı ve çevreye verdiği tepkiyi belirleyen bir etkiye sahiptir (Rothbart, Ahadi & Hershey, 1994).

Endişeli, utangaç ve duygusal olarak aktif olan bebekler ileride sosyal olarak yetkin olma başta olmak üzere farklı sosyal problemler sergileme eğiliminde olmaktadır (Mun, Fitzgerald, Von Eye, Puttler & Zucker, 2001). Bebeklerin öfkesi, siniri ve düşük öz düzenleme becerileri daha ileriki yaşlarda daha fazla dışsallaştırma davranış sorunları ile ilişkilendirilmiştir (Eisenberg ve diğerleri, 2009).

Çocuklar kendi kendini düzenleyen uyarlanabilir biyolojik ve davranışsal sistemlerini özellikle teşvik edici bağlamlarda etkinleştirebilmektedir. Bu sistemleri geliştirme sırasında uyum sağlamaya çalışmaktadır. Okul öncesi dönem çocuklarda mizacın davranış üzerinde değişiklikler oluşturduğu görülmektedir (Nigg, 2006).

Anne-babaların çocuğun mizacına ilişkin algıları, çocuğun gerçek duygusallığının yanı sıra anne-babanın kendi gereksinimleri, inançları ya da özelliklerini kısmen yansıtmaktadır. Çocuklara ilişkin anne-baba algılarının var olduğuna yönelik kanıtların gerçekliği açısından mizaç geçerli bir ölçüttür (Rothbart & Bates, 1998). Çocuğun mizacını sosyal dünyayı algılamaları, motivasyonları ve davranışların uygulanması etkilemektedir (Sanson, Hemphill & Smart, 2002). Alan

yazında erken çocukluk dönemindeki çocukların tepkisellik (belirli uyaran/olaya tepkide hazır olma), sebatkarlık (dikkatini bir etkinlikte yoğunlaştırma), sıcakkanlılık (yeni bireylere/ortamlara uygun tepki verme) ve ritmiklik (yemek, uyku gibi rutin davranışlarda düzenli olma) sabit dört mizaç özelliği olduğu belirtilmektedir. Tepkisellik, sebatkarlık ve sıcakkanlılık duygu, dikkat ve davranış düzenleme becerileriyle ilgilidir. Mizaç, çocuğun çevresini anlayarak tepki vermesine yardımcı olmaktadır (Prior, Sanson, Smart & Oberklaid, 2000). Mizaç niteliğindeki özellikler, çevreyi farklı şekillerde yorumlamamıza ve aynı durumlarda farklı öğrenmelerimize olanak tanır. Mizaç, çocuğun riskli veya tehlikeli durumları seçme eğilimi de dahil olmak üzere çocukların bir davranışa yaklaşma ya da bir davranıştan uzaklaşma eğilimlerini de içerir (Rothbart, Ahadi & Hershey, 1994). Sanson, Hemphill, Yağmurlu & McClowry (2011) anne-baba-çocuk etkileşimlerinde çocuğun mizaç özelliklerinin hem anne babaların hem de aralarındaki etkileşimi etkileyebileceğini vurgulamaktadır. Çocukların sosyal davranışlarına çocuğunun mizaç özelliklerinden etkilenen anne-babalık özelliklerinin de katkısı göz önünde bulundurulmalıdır.

Aile içerisinde çocuğun olumsuz duygulanımı, tepkisi ve davranışlarında görülen devamlılık, çocuğun hem yapısal hem çevresel özelliklerine bağlıdır. Anne-babaların kendi kişilik özellikleri ile çocuklarının mizaçlarını algılamaları ilişkili olmakla birlikte çocuklarının mizaçlarını algılamalarına göre değişebilmektedir (Komsı ve diğerleri, 2008).

Çocuğun mizacı, sosyal ve duygusal gelişiminde önemli bir yere sahip olmakla birlikte çocuğun aile, okul ve toplum sistemlerine uyum sağlamasında uzun dönemli etkilere sahiptir. Çocuğun çevresinde bulunan bireyler, çocuğun mizaç özelliklerine göre tepkilerini ve ilişki biçimlerini değiştirerek çocukla iletişim kurmaktadır (Prior ve diğerleri, 2000).

Psikososyal Davranışlar

Anne-babalar sahip oldukları özellikleri ile çocukların psikososyal davranışlarını hem bilişsel hem de duygusal sistemler aracılığıyla etkileyebilmektedir (Grusec, 2011). Gülümseme, göz teması kurma, göz temasını sürdürme, başkalarını selamlama, konuşmayı başlatma, konuşmayı sürdürme, konuşmayı bitirme, kendini tanıtma, dinleme, yardım isteme, yardımı kabul etme, yardımı teklif etme, başkalarını bırakma, başını sallama, övgü kabul etme, izin verme, kuyruğa girme, kuyrukta ilerleme, övgü yapma, hoş şeyler söyleme, uzlaşma, materyali paylaşma, sıraya geçme, eleştiri kabul

etme, doğruyu söyleme, sır saklama, özür dileme, iyilik isteme, kaba düşünceleri görmezden gelme, sırasını bekleme, eşyalarına dikkat etme, atılgan olma, başkasını hakkına saygı gösterme, başkalarını bırakma, öneride bulunma psikososyal davranışları örnek olarak verilebilir (Senemoğlu,1994).

Erikson, çocukların kişiliklerinin ve sosyal davranışlarının bulunduğu toplumun koşulları ile birlikte toplumun içerisindeki birimlerin (aile, okul, program vb.) beklentilerine ve değerlerine göre gelişebileceğini belirtmektedir (Erdiller, 2016). Gelişim dönemlerine göre bireyin başarması gereken görevleri farklılaşmaktadır. Erikson, okul öncesi dönemde çocuğun girişkenliğe karşı suçluluk duygusunu yaşadığını belirtmektedir. Bu dönemdeki çocuklar, yeni olayları ve durumları çözmeye, anlamaya çalışır. Hem yaşlılarıyla birlikte olmayı ister hem de yetişkinlerin desteğiyle yapabileceklerini keşfeder. Çocuğun çevresini deneyimleyerek kendi amaçlarını oluşturmaktadır (Bayhan & Artan, 2009). Okul öncesi eğitim kurumunda çocuk, diğer çocuklarla ve oyuncaklarla oyun başlatmada da kendi amaçlarını belirlemeye çabalamaktadır (Santrock, 2016). Çocuk, daha sosyal olmaya ve gruplar içerisinde rol almaya başlayarak kendi potansiyelinin farkına varmaya başlar (Karaman & Sardoğan, 2011). Anne-babaların çocuklarına yönelik amaçları ve davranışları, çocukların en yakın çevresindeki öğrenmelerine örnek oluşturmaktadır.

Erikson'a göre okul öncesi dönemini kapsayan ilk dört psikososyal gelişim evresi aşağıda açıklanmıştır (Karaman & Sardoğan, 2011; Erdiller, 2016).

- Temel Güvene Karşı Güvensizlik: Doğumdan 1 yaşa kadar olan bu evrede, bebek dünya hakkında çok az bilgi sahibi olduğundan dünyaya yönelik güvensizlik duymaktadır. Temel gereksinimleri ve güven ihtiyacının karşılanması ile bebek hem kendine hem dış dünyaya güven duygusunu geliştirecektir. Güven ve güvensizlik arasındaki çatışma, bakım veren kişi ile bebek arasındaki ilişkiye bağlı olarak çözümlenir.
- Özerkliğe Karşı Utanma ve Şüphencilik (1-3 yaş): Bebekler bu evrede eylemde bulduklarının farkındadır. Kendi seçimlerini yapmaya ve kendi kendine karar vermeye başlayan çocuğun bağımsızlık hissi gelişir. Çocuğun girişimlerinin desteklenmesi özerkliğini artırır. Çocuğa sınırlayıcı ve cezalandırıcı davranılıyorsa çocuk kendi değerliliklerine şüphe duyabilir ve kendisinden utanabilir.

- Girişkenliğe Karşı Suçluluk (3-6 yaş): Çocuklar bağımsızlık ve özerklik hissi ile bir birey olduklarının farkındadır. Çocuklar kendi hedeflerini oluşturarak hedefleri doğrultusunda çaba gösterirler. Çocuklar kimliğini keşfetmeye aileleri gibi olmaya çalışarak başlarlar. Çocuklar sosyalleşmeye ve gruplar oluşturarak kendi başlarına yapabileceklerini fark etmeye başlamıştır.
- Başarıya Karşı Aşağılık Duygusu (6-11 yaş): Çocuklar kültürlerinde değerli görülen sosyal becerilerinde yeterliliklerini artırır. Çevresi tarafından çocuğun davranışları değersiz görülürse çocuk kendini yetersiz hisseder ve aşağılık duygusu geliştirir.

Anne-babalar ise orta yetişkinlik döneminde üretkenliğe karşı verimsizlik dönemindedir. Üretkenlikleri değişik yollarla gelişen anne babalar, çocuklarına rehberlik eder ve onları geleceğe hazırlar. Çocukları aracılığıyla anne babalar kendilerini bir bütün olarak toplumun devamlılığına ve gelişimine adanmışlar (Santrock, 2016).

Duygu Düzenleme Becerileri

Duygular, dış ve iç uyaranlarla tetiklenen ve belirli kalite ve kronolojik dizi ile karakterize edilen geçici psikolojik süreçleri içerir. Bu süreçler kendilerini ifade, hayal gücü, deneyim ve davranış gibi somatik süreçlerin seviyesi gibi farklı seviyelerde göstermektedir. Çocuklar yetişkinlerden gelen duygusal tepkiler, çevre ile olan kendi ilişkilerini sürdürmeyi, değiştirmeyi veya geri yüklemeyi amaçlamaktadır. Duygular aracılığıyla kendi durum değerlendirmelerinin çevreye aktarılması nedeniyle bir iletişim işlevi görmektedir. Bebekler ve küçük çocuklar tarafından duyguların ne zaman ve hangi sırayla tanındığı üzerine tartışmalar devam etmektedir (Scheider & Hasselhorn, 2012). Günlük yaşamda çocuklar sıklıkla duygusal veya sözel olarak olumlu ya da olumsuz duygularını ifade eder. Çocuğun en yakın çevresi olan anne-babası, çocuğun olumlu ve olumsuz duygularına destekleyici ya da destekleyici olmayan şekillerde tepki verebilirler (Eisenberg, Cumberland & Spinrad, 1998). Yaşamın ilk yıllarında bebelere duyarlı bakımın sağlanması, onların etkili duygu düzenlemelerinin geliştirilmesinde merkezi bir rol oynadığı ve bu süreçte anne-babanın çocuğun duygularına nasıl tepki verdiği önemli bileşenlerdendir (Kopp, 1989; Thompson, 1990).

Kişilerarası düzenleme süreçlerindeki artış, okul öncesi dönemde çocuğun duygularında gözlenmektedir. Çocuklar yavaş yavaş duygusal ifadelerini diğer

insanları etkilemek için kullanılabilir etkili bir iletişim aracı olarak kullanmayı öğrenmektedirler (Scheider & Lindenberger, 2012).

Okul öncesi dönemde anne babalar, çocuklarının duygusal tepkilerinin dış düzenleyicisi rolündedir. Anne-babaların çocuklarıyla duygular hakkında sohbet etmesi, duygu düzenleme konusunda rehberlik görevi görmektedir. Thompson (1990) anne-babaların duygular ile ilgili konuşarak çocuklarına duygularını ifade etmelerini öğretebileceğini ve duygu düzenlemeyi açıklayabileceğini vurgulamaktadır. Ayrıca çocuklarının duygu düzenlemeye yönelik algılarını şekillendirmede anne-babaların rolünü belirtmektedir.

Duygu düzenlemesi fizyolojik, bilişsel ve davranışsal düzeylerdeki süreçleri ifade etmektedir. Duygu düzenleme becerilerini yönetme, bireyin kendi kendine ve başkaları tarafından çeşitli stratejilerle gerçekleşmektedir (Thompson, 1994; Rydell, 2003). Duygu düzenleme yaşanan duyguların fark edilmesi, anlaşılması ve kabul edilmesi, dürtüsel olan davranışları kontrol etme ve olumsuz duygulanımı yaşarken istenilen amaçlar doğrultusunda davranması, durumlara göre duygu düzenleme stratejilerini esnek bir şekilde kullanması aşamalarını içermektedir (Gratz & Roemer, 2004).

Duygu düzenleme becerileri bireyin hem bilişsel hem sosyal-duygusal gelişimi için hayati bir öneme sahiptir. Anne-babalar çocuklarına öznel duygularını ifade ederler, çocuklarının kendi duygularına tepki gösterirler ve çocuklarıyla duygularla ilgili konuşma gerçekleştirirler. Çocuklarının duyguları ile ilgili sahip oldukları becerileri dikkate alan amaçları benimseyen anne-babalar, çocuklarının duyguları ile nasıl mücadele edebileceğini görmek istemektedirler (Eisenberg, Cumberland & Spinrad, 1998). Duygu düzenleme bireyin amaçlara ulaşmada duygusal tepkileri gözlemleyerek değerlendirebilme süreçlerini içermektedir (Thompson, 1994). Yağmurlu & Altan'ın (2010) mizacın duygu düzenleme üzerindeki etkisini incelediği araştırmada, duygusal tepkisellik duygu düzenlemeyi olumsuz biçimde, sebatkarlık ise olumlu biçimde yordamaktadır.

Bebeklik döneminde duygu düzenleme. 2000 yılından itibaren doğumdan 3 yaşına kadar olan dönemde duygu düzenlemenin geliştiğine ilişkin yeni kanıtlar önemli ölçüde artmıştır (Whitebread & Basilio, 2012). Duygu düzenleme becerilerinin bebeklik döneminde öğrenilebilmesi bebeğin gelişim sürecine birinci derecede bakım veren kişiye bağlıdır (Kopp, 1989). Bebeğin günlük bakım ile ilgili rutinlerin oluşturulması ve

bebeğin sinyallerine (ağlama, rahatsızlık vb.) duyarlılık gösterilmesi olayların önceden tahmin edilmesini sağlar. Bebekten gelen duygusal yanıtlar ile bebeğin sakinleşmesi ve rahatlamasını kolaylaştıran ve duygusal olarak sıkıntı yaşayan bebeklerin sıkıntısını azaltıcı etkili yolların bulunabilmesine yardımcı olur. Tekrarlanan oyunlar ve yüz yüze konuşmalarda algısal becerilerin gelişmesi ile bebek daha duyarlı olarak dikkat çekmeye başlar. Aynı zamanda mizaç ve özdenetim becerileri çocuğun duygusal dengeyi korumalarında önemli bir role sahiptir. Yürüme yeteneği ile bebek bağımsız ve özerk olarak dünyaya yönelik yeni bakış açısı oluşturmaktadır. Başkalarının amaç ve isteklerinin anlaşılmasıyla kendi amaç ve isteklerine göre hareket etme olanağı bulmaktadır. Kelime dağarcığının artmasıyla kendi duygularını ifade etmeye ve duygularıyla başa çıkmaya başlayan çocuklar başkalarını daha iyi anlamaya başlar. Kendi ve başkalarının duyguları hakkında daha fazla bilgiye sahip olur ve içeriğe göre daha iyi iletişim kurabilirler (Whitebread & Basilio, 2012).

Okul öncesi dönemde duygu düzenleme. Çocuğun sosyal bağlamının genişlediği okul öncesi dönem, çocuğun sosyal yaşamında duyguları ile ilgili yeni deneyimler yaşamasına olanak sağlar. Çocuklar okul öncesi dönemde duygu düzenlemede değişimler yaşamaktadır. 3-4 yaş çocukların abartılı bir şekilde ağlama, öfke nöbetleri gibi olumsuz duygularında azalmalar görülmektedir. Çocuklar korku-kaygı-stres durumlarıyla baş edebilme ve akranlarıyla aralarındaki ilişkiyi güçlendirmeye yönelik becerilerinde gelişmektedir (Cole, Michel & Teti, 1994).

Okul öncesi dönemde duygu düzenlemeye yönelik değişikliklerden biri de duygusal tepkiselliğin azalmaya başlamasıdır. Çocuklar duygularını kontrol edebilme becerisinde daha iyi olmaya ve duygusal ifadelerini düzenlemeye başlamıştır (Işık Uslu, 2016). Okul öncesi dönemde çocukların duygu düzenleme ile ilgili becerilerinin arttığına dair kanıtlar bulunmaktadır (Whitebread & Basilio, 2012). Çocuklar farklı bağlamlara uyum sağlamada duyguları düzenlemek zorunda kalırlar. Büyüme ile yeni gereksinimler ortaya çıkmaktadır ve anne-babanın çocuktan beklentileri farklılaşmaktadır (Santrock, 2016). Bilişsel ve dil gelişimi ile çocuklar duygularını davranışlarıyla göstermek yerine sözcükleri kullanmaya başlar. Bununla birlikte çocukların dikkati olumlu duygular oluşturan durumlara yönelik artmaktadır (Whitebread & Basilio, 2012).

Anne-Babanın Sosyoekonomik Düzeyi ve Eğitim Düzeyi

Sosyoekonomik düzeydeki farklılıklar, kendi toplumumuzda ve kültürler arası yaşamın bir gerçeğidir. Sosyoekonomik düzey, bir kişinin, bir ailenin ya da bir grubun sosyal statü ve sermaye gücü gibi değer belirten kaynaklara ulaşabilme ve bunları kullanabilme durumuna göre hiyerarşik sırası olarak tanımlanmaktadır. Bireyin ekonomik, güç ve prestij boyutları üzerindeki pozisyonunun en güvenilir ve geçerli ölçümünü temsil ettiği konusunda anlaşılmaktadır (Mueller & Parcel, 1981).

Çocuğun Değeri Araştırması (1975) ile konut alanın bulunduğu yerleşim yerinin gelişmişlik düzeyi, aile yapısı, eğitim ve çalışma farklılıkları gibi farklı sosyoekonomik kalkınma göstergeleri kullanılmıştır. Çocuğa verilen değerlerdeki değişikliklerin özellikle eğitim, refah düzeyi ve kentsel-kırsal değişikliklerin eşlik ettiği bulunmuştur. 2003'te tekrarlanan Çocuğun Değeri Araştırması'nda göze çarpan değişiklik, çocuğun psikolojik değerindeki artış ve yaşlılar için güvence değeri de dahil olmak üzere ekonomik değerindeki azalmadır (Kağıtçıbaşı & Ataca, 2005).

Sosyoekonomik değişme ve gelişme ile birlikte eğitim ve gelir düzeyindeki artışların gerçekleşmesi, yaşam biçiminde yeniliği ve yeni değerlerin varlığını ortaya çıkarır. Sosyal değişiklikler ve kültürde var olan değerlerin farklılaşması ile anne-babaların davranışlarında ve beklentilerinde değişme kaçınılmazdır (Kağıtçıbaşı, 2017).

Aile Yapısı

Anne-baba, çocuğun birincil sosyalleşme mekanizması içerisinde yer alır. Anne babalık, çocukları kendi ortamlarının isteklerini karşılamaya ve bu ortamlardaki olanaklardan yararlanmaya hazırlamanın temel yollarını içerir. Anne babaların devamlı olan görevi, çocuklarını kendilerinin de içinde buldukları kültürün özellikleriyle sosyal, fiziksel, ekonomik ve psikolojik durumlara hazırlamaktır (National Academies of Sciences, Engineering, and Medicine, 2016).

Çocuk içerisine doğduğu toplumdaki kültürün anne-babasına aktardığı inanç, amaç ve becerilerden etkilenmektedir. Kültürün çocuğa aktardığı özellikler topluma göre değişmektedir. Her toplum kendine özgü kültürel amaçları barındırmaktadır. Aile yapısındaki değişiklikler, gelişmiş ve gelişmekte olan toplumlarda farklılık göstermektedir. Gelişmiş ülkelerde çoğunlukla yaşam biçimine ve aile anlayışına yönelik görüşlerdeki gelişmeler aile yapılarında değişime yol açarken, gelişmekte olan

ülkelerde ekonomik güçlükler sebebiyle ortaya çıkan sosyal sebepler etkili olmaktadır (Erkan, 2013).

Geleneksel aile modeli, çekirdek aile yapısı gibi görünse de işlevsel olarak geniş aile özelliklerini içermektedir. Aile içerisinde bireyler arasındaki ilişkiler yoğun yaşanmaktadır. Aile içerisinde kendi yiyeceğini üretmek önemlidir. Çocuklar anne babaları için yaşlılıklarının güvencesi olarak görülmektedir. Hem çocuğun aile ekonomisine hem de aile işlerine katkısı beklenmektedir. Toplumun amaç ve değerleri önceliklidir. Aile içerisinde bireyler karşılıklı bağımlılık içinde yetişir. Bireyci batı modelinde aile yapısı çekirdek ailedir. Bireysel değerler ve çocuğun psikolojik değeri önceliklidir. Bu modelde, çocuğun bireysel gelişimine ve özerk olmasına önem verilmektedir. Maddi ve manevi yatırım çocuğadır. Bireysel benliğin ortaya çıkması ve bireyler arası bağımsızlığın yaşanması önemli bir ilkedir (Kağıtçıbaşı & Ataca, 2005; Erkan, 2013).

Kağıtçıbaşı ve Ataca'nın (2005) çalışmasında kırsal bölgelerdeki ailelerin tarıma dayalı bir yaşam sürmesi ile anne babalık amaçları itaatkâr, ailesine bağlı ve ailesinin çıkarlarını ön planda tutan çocuklar yetiştirmeyi içermektedir. Nacak, Yağmurlu, Durgel ve Vijver (2011) kırsal şehirde yaşayan annelerin, gelişimsel olarak çocuklarından geleneksel ve ahlaki kurallara uyma davranışını daha erken dönemlerde beklediklerini, daha fazla itaat etmelerini beklediklerini ve cezalandırma davranışlarını sergilediklerini belirtmişlerdir. Anne babalar çocuk yetiştirme tarzlarını geniş bir kültürel süreçte geliştirmektedir. Anne ve babanın yaşadığı çocukluk dönemi, kendi çocuğunu yetiştirme sürecindeki anne-babalık tarzına yansımaktadır (Şirin, 2019).

Türkiye'de Yapılan Araştırmalar

T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu (AAK, 1995) tarafından yapılan 5-12 yaş aralığında olan çocukların ailelerinde çocuk eğitimi araştırmasında, annelerin eğitim ve gelir düzeyinin yüksek olması, annelerin kendini ılımlı bir disiplin uygulayan anne olarak kendilerini görme eğilimlerini artırmaktadır. İzmir'in de içinde bulunduğu gelişmiş illerdeki annelerin çoğu ılımlı disiplinden yana olduklarını belirtmiştir. Yaşı yüksek, eğitim ve gelir düzeyi düşük, az gelişmiş illerde yaşayan anneler çocuklarından daha yüksek düzeyde itaat beklenmektedir. Annelerin %51.8'inin çocuğa psikolojik değer, %46.1'inin ise maddi katkı, aile adını sürdürme, yaşlılık güvencesi vb. ekonomik değer verdikleri ortaya konulmuştur. Bir diğer araştırmada, annelerin %35'i

çocuklarının büyüklerine saygılı olmalarını en çok görmek istemekte; %16.5'i çocuğunu gelecek güvencesi olarak görmektedir (Ömeroğlu, 1998).

Ülkemizde yapılan araştırmalarda (Kağıtçıbaşı, 1982; Kağıtçıbaşı & Ataca, 2005) anne-babanın sosyoekonomik düzeyi ile anne babanın sosyalleştirme amaçları arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Çocukların duygu düzenleme becerileri üzerinde mizaç ve anne sosyalizasyonunun etkisi araştırıldığında yüksek sosyoekonomik düzeydeki ailelerin çocukları istenilen bir nesneyi bekleme süresinde hayal kırıklıklarını daha iyi kontrol ederek duygularını düzenlemede daha iyi olduklarını ortaya konulmuştur (Altan, 2006).

Türk annelerinin çocuklarını uzun süreli sosyalleştirme hedeflerini eğitim geçmişlerine bağlı olarak kültür-içi değişim içerisinde anlamayı amaçlayan araştırmada, yüksek düzeyde eğitilmiş yirmi anne ve düşük düzeyde eğitilmiş yirmi anne ile "Sosyalleştirme Hedefleri Envanteri" kullanılarak görüşmeler yapılmıştır. Türk anneleri eğitim düzeyi yükseldikçe çocuklarının özerklik ve kendini geliştirme hedeflerini vurgularken; eğitim düzeyi azaldıkça çocuklarının itaatkâr ve uysal olma, başkalarına (özellikle büyüklerine) saygı gösterme hedefleri olduğunu vurgulamaktadır. Annelerin ekonomik bağlamları, çocuklarının sosyalleştirme hedeflerini şekillendirdiği bulgusuna ulaşılmıştır (Yağmurlu ve diğerleri, 2009).

Anne-babaların bireyci-toplulukçu değer yönelimi ve eğitim düzeylerine göre, çocuklarına ilişkin sahip oldukları sosyalleştirme hedefleri incelenen araştırmada, sosyalleştirme hedefleri özerk-ilişkisel benliği oluşumuna zemin hazırlayacak şekilde vurgulanmıştır. Yüksek eğitim düzeyindeki anne-babaların benlik gelişimi hedeflerini belirtirken, düşük eğitim düzeyindeki anne-babalar aileye yönelik hedefleri belirtmiştir. Çocuğun cinsiyeti babalar açısından özellikle benlik gelişimi hedefleri kapsamında daha çok önemsenmiştir (Memet, 2010).

Metropol ve Anadolu şehirlerinde ebeveynlik biliş ve davranışlarında şehrin ve eğitim düzeyinin araştırıldığı çalışmada, çocuklarından sorgusuz itaat bekleme davranışı en çok metropoldeki düşük eğitilmiş anneler tarafından, en az metropoldeki yüksek eğitilmiş anneler tarafından gösterilmiştir. Metropolde yaşayan yüksek eğitilmiş annelerin, çocuklarından erken bir yaş aralığında gelişme beklentilerine sahip olduğu bulunmuştur (Nacak ve diğerleri, 2011).

Okul öncesi dönemdeki çocukların mizaç özelliklerinin ve duygu düzenleme becerilerinin sosyal davranışları üzerindeki rolünü belirlemek amacıyla yapılan araştırmada, duygu düzenleme becerileri ile olumlu sosyal davranışlar ve saldırganlık arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu; tepkisel mizaca sahip çocukların duygu düzenleme becerilerinin daha düşük olduğu ve daha az olumlu sosyal davranışlar gösterdikleri belirlenmiştir (Arı & Yaban, 2016).

Okul öncesi çocukların duygu düzenleme becerilerinin yaş, cinsiyet, kardeş sayısı, babanın yaşı ve babanın eğitim durumu değişkenlerine göre farklılaşmadığı ancak annenin eğitim düzeyi, annenin yaşı ve ailenin aylık geliri değişkenlerine göre farklılaştığı bulunmuştur (Yükçü & Demircioğlu, 2017).

Eskişehir ilinde yapılan ebeveyn-çocuk ilişkisinin okul öncesi çocukların psikososyal gelişimlerinde önemli bir faktör olduğu ortaya koyulan araştırmada; olumlu ebeveyn ilişkisinde, çocuklar başkalarıyla etkileşimlerinde yardımcı olan yeni sosyal ve bilişsel becerileri öğrenme ve deneyimleme olanağı bulurlar. Aksi durumda, ebeveyn ilişkilerinde düşmanca, sinirli ve çatışmalı olan ebeveynler çocuklarına bu uyumsuz davranışları ile rol model olmaktadır (Dereli & Dereli, 2017).

Aytemiz'in araştırmasında anne-babaların kişiliği ile tutumları arasındaki ilişkide çocuğun mizacının biçimlendirici sonuçları incelendiğinde, yüksek sebatkarlık mizaca sahip çocukların annedeki kişilik özelliği üzerinde özellikle yüksek gelişime açıklık olmasının daha fazla demokratik ebeveyn tutumu ile ilişkili olduğu ortaya konulmuştur. Anne-babaların kişilik ve çocuklarının mizaç özelliklerinin ebeveyn tutumu üzerindeki anne-babalara özgü etkilere sahip olabileceği vurgulanmaktadır (2010).

Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Makro düzey bir değişken olan sosyoekonomik statü, anne babaların çocukları ile ilgili amaçlarına, anne-babalık algılarına ve çocukları ile olan ilişkilerinde önemli bir etkiye sahiptir. Kohn, annelerin sosyalleşme hedefleri üzerinde sosyal sınıfın rolünü incelemiştir. Genel olarak, prestijli mesleklere sahip orta sınıf annelerin çocukta özgüven ve bağımsızlığı destekleyen bir sosyalleşme hedef örüntüsü sergilediğini, düşük sosyoekonomik altyapılardan gelen annelerin ise iyi davranışları ve otoriteye itaat ettiğini vurgulamıştır (Kohn, 1963).

Anne babaların çocuklarına yönelik anne-babalık amaçları, çocukların sosyal davranışlarının nasıl sosyalleştirildiği bir başka araştırmanın odağı olmuştur. Anne-

babaların inanç sistemlerinin anne-babanın kendi kendini değerlendirmesine, davranışlarına ve çocuk çıktıklarına dolaylı ve doğrudan etkiye sahip olduğu ortaya konulmuştur (Abidin, 1992).

Ebeveyn amaçlarının çocuğun olumlu sosyal davranış gelişimine etkisine bakıldığı araştırmada, Avustralya'da yaşayan Türk annelerin çocuğundan itaat beklemesinin çocukların olumlu sosyal davranışlara dolaylı ve negatif etkisi olduğu bulunmuştur. Kendine yönelme ve sosyal beceri amaçları arasındaki ilişki, çocuğun bağımsızlığına değer veren Avustralyalı ve Türk annelerin aynı zamanda sosyal becerilere de önem verdiklerini göstermektedir. Avustralyalı çocukların sebatkar mizaca sahip olmaları olumlu sosyal davranışı arttıran bir etmen olarak görülmüştür (Yağmurlu, Sanson & Köymen, 2005).

Farklı kültürel geçmişlere sahip Brezilyalı annelerle sosyalleştirme hedefleri üzerine yapılan araştırmada özerk ilişki bir profil görülmektedir ve anneler çocuklarının mutlu, sağlıklı, kendine güvenen, başarılı, kendine yeterli, iyi kararlar verebilme, iddialı olma, iyi bir eğitim alabilme hedeflerini öncelikli görmektedir. Brezilyalı anneler saygılı olma, eşit davranma, aile içi kişilerarası sıcaklığın önemi ve aile içindeki rol yükümlülüklerini yerine getirme hedeflerine nitelik belirtmemişlerdir. Latin ülkelerden gelen anneler arasında tek tip sosyalleştirme hedeflerinin olmaması; annenin eğitimi ve kentli olması, toplumdaki dönüşüm ve kentleşmenin aynı ülke ve kültür grupları arasındaki inanç farklılıkları ile açıklanmaktadır (Seidl-de-Moura ve diğerleri, 2008).

Rus annelerin çocuk yetiştirme değer ve inançları ile ilgili araştırmada, eğitim ve aylık gelir düzeyi yüksek annelerin düşük olanlara göre çocuklarının gelişim sürecinde onlara özgürlük tanımının gerekliliğine ve çocukların kendi kendini yönetmelerine önem verdikleri belirlenmiştir. Aynı zamanda bu anneler, çocuklarını kontrol etmeyi ve onlara uyguladıkları disiplini daha az önemli görmektedirler. Rus annelerin kendi annelerinden gördükleri yöntemleri uyguladıkları ve geleneksel değerleri benimsedikleri bilinmekle birlikte bu araştırma ile yüksek sosyoekonomik düzeye sahip annelerin bireyci değer ve inançları benimsedikleri görülmektedir (Tudge ve diğerleri, 2000).

Almanya'da yaşayan Alman anne ve Türk göçmen annelerin uzun dönem sosyalleşme hedeflerindeki benzerliklerinin ve farklılıklarının araştırıldığı çalışmada, Alman anneler çocukların öz kontrollü olmasını, yakın ilişkileri, duygusal iyilik hali ve

psikolojik gelişimini desteklerken Türk anneler çocuklarının kişisel ve ekonomik potansiyelini, yasadışı davranışlardan kaçınma ve saygılı olmasını desteklemektedir (Durgel ve diğerleri, 2009).

Türk göçmen annelerle Avustralya'da yapılan araştırmada, yüksek eğitim düzeyine sahip annelerin, düşük eğitim düzeyindekilerle karşılaştırıldığında kendini geliştirme, mutlu olma, özerklik gibi bireyci hedefleri daha çok önemsedikleri ve itaat odaklı hedefleri daha az önemsedikleri görülmüştür. Türk göçmen annelerin eğitim düzeyindeki yükselişle birlikte özerklik beklentilerinde artış, itaat beklentilerinde ise azalma olmaktadır (Yağmurlu & Sanson, 2009).

Sosyoekonomik düzeyin çocukların duygu düzenleme becerisi olumsuz etkiye sahip olduğuna yönelik araştırma bulguları da bulunmaktadır (Raver, 2004). Sosyoekonomik düzeyin duygu düzenleme becerisi üzerinde olumsuz etkisinin anne babanın davranışları ile tolere edilebileceği belirtilmektedir (Garner & Spears, 2000).

Temel amacı, anne-babaların 51 aylık çocuklarının mizaç ve kişilik özelliklerinin tahmin edilmesi ve anlaşılması için sosyal-duygusal ve davranışsal gelişim raporlarının incelendiği araştırmada; anne-babalar daha zor mizaçlı çocuklarla olumlu ilişkide olmalarına rağmen analizin ilk başında çocukların dışsallaştırma problemi yaşadıkları fark edilmiştir. Doğal endişeli ve sinirsel özelliklere sahip anne-babaların ana-babalıkla başa çıkma yöntemleri etkilenmiş olabilir. Bu durum önceki yapılan araştırmalarla çelişmektedir (Ortiz & Barnes, 2019).

Anne-babaların disiplin ve kontrole yönelik inançlarının çocuklarının davranışlarının önemli yordayıcıları olduğu belirtilmiştir. Çocuklarını destekleyen annelerin çocukları özerk davranışlara sahiptir, çocuklarını desteklemeyen annelerin çocuklarında özerk davranışlarında zayıflama görülmüştür (Wang, Cox, Mills-Koonce & Snyder, 2015).

Degnan ve diğerlerinin (2008) araştırmasında anne-babanın duygusal tutarsızlık kişilik özelliği ile depresyon belirtilerine sahip anne-babaların olumsuzluğunun, bebeklik dönemindeki mizaç ile çocukluk dönemindeki sosyal davranışları arasındaki ilişkinin sürdürülebilirliğini belirlediği bulunmuştur. Özellikle yüksek düzeyde depresyon ve duygusal tutarsızlık kişilik özelliklerine sahip annelerin çocuklarının bebeklik döneminde gösterdikleri mizacı özelliklerini orta çocukluk döneminde de devam ettirdiği ortaya konulmuştur.

Bölüm 3

Yöntem

Okul öncesi dönemde çocuğu olan anne ve babaların çocuğuna yönelik amaçları ile çocuğun mizacı, psikososyal davranışları ve duygu düzenleme becerileri arasındaki ilişkinin incelendiği ilişkiisel tarama modelinde tasarlanmıştır. Korelasyonel olarak da isimlendirilen ilişkiisel tarama modelleri, iki ya da daha çok değişken arasındaki ilişkinin herhangi bir şekilde, belirlenen değişkenlere müdahale edilmeden incelendiği nicel araştırmalardır (Büyüköztürk ve diğerleri, 2017).

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini İzmir ilinde bulunan tüm resmi ve özel anaokullarına devam eden 48-78 ay arası çocukların anne ve babaları oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini seçkisiz olmayan amaçsal örnekleme yöntemi olan ölçüt örnekleme yoluyla seçilen İzmir'in merkez ilçelerinde (Konak, Bornova ve Narlıdere) bulunan resmi ve özel anaokullarına devam eden 48-78 ay arası çocukların anne ve babaları (140 anne - 140 baba) oluşturmaktadır. Ölçüt olarak anne ve babaların çocuğunun resmi ya da özel anaokuluna devam etmesi, 48-78 ay arası çocuğu olması alınmıştır.

Veri Toplama Süreci

Araştırma için etik kuruldan gerekli izin alındıktan sonra araştırmacının belirlediği örneklemdaki okullar için İzmir Milli Eğitim Müdürlüğü'nden izin alınmıştır. Örneklemdaki okul öncesi eğitim kurumları ziyaret edilmiştir, kurumlarda bulunan çocukların öğretmenleri aracılığıyla ailelerine ulaşılarak araştırmanın amacından söz edilmiştir, ölçekler hakkında açıklamalar yapılmıştır. Araştırmaya katılımın gönüllük esasına dayandığı, verilen bilgilerin araştırma için kullanılacağı açıklanmıştır. Açıklamalar doğrultusunda katılımcıların ölçekleri doldurmaları istenmiştir ve öğretmen ile birlikte araştırmacının belirlediği süreye göre ölçekler geri alınmıştır. Örneklemdaki birkaç okulun talebi üzerine öğretmenlere ve ailelere tezin içeriğine yönelik sunumlar gerçekleştirilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplamak amacıyla Kişisel Bilgi Formu, Ebeveyn Amaçları Ölçeği, Çocuklar için Kısa Mizaç Ölçeği, Duygu Düzenleme Ölçeği ve Okul Öncesi Çocuklar için Psikolojik Gözlem Formu-Psikososyal Davranışlar alt boyutu

uygulanmıştır. Kişisel Bilgi Formu, örnekleme belirlenen anne-babalar ve çocuklar ile ilgili anne ve babanın; eğitim düzeyi, sosyoekonomik düzeyi, aile yapısı, anne-baba oluşuna ve çocuğun; cinsiyetine, yaşına yönelik maddeleri içermektedir.

Ebeveyn Amaçları Ölçeği (The Rank Order of Parental Values Scale (ROPV) Schaefer & Edgerton, 1985). Yagmurlu & Sanson (2009) araştırmalarında, anne babaların amaçlarını değerlendirmek için geliştirilmiş olan ölçeğin değiştirilmiş bir versiyonu kullanılmıştır. Ölçeğin orijinal halinde toplam 18 madde yer almaktadır. Ölçek, anne-baba tarafından 4 puanlık önemlerine göre derecelendirilen toplam 21 maddeden oluşmaktadır. Ebeveyn Amaçları Ölçeği kendine yönelme amaçları, sosyal beceri amaçları ve uyma amaçları olmak üzere üç alt ölçekten oluşur. Yağmurlu, Sanson & Köymen (2005) çalışmalarında kendine yönelme alt ölçeği için .75, sosyal beceri alt ölçeği için .80 ve uyma alt ölçeği için .80 Cronbach alfa iç tutarlılık katsayıları bulunmuştur. Bir diğer araştırmada, ölçeğin alt ölçeklerinin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayıları sırasıyla Avustralya örnekleminde .76, .80 ve .79, Türk örnekleminde .69, .81 ve .74 olarak hesaplanmıştır (Yagmurlu & Sanson, 2009).

Çocuklar için Kısa Mizaç Ölçeği (The Short Temperament Scale for Children (STSC) Prior ve diğerleri, 1989). Çocuklar için Kısa Mizaç Ölçeği'nin Türkçe'ye çevrilmesi, çeviri-geri çeviri yoluyla hazırlanmıştır ve Avustralya'da yaşamakta olan 58 Türk çocuğun annelerine uygulanarak geçerlik çalışması yapılmıştır. Bu çalışmada, ölçeğin iç tutarlık puanları sıcakkanlılık için .80, tepkisellik için .77, sebatkarlık için .76 ve ritmiklik için .48 olarak bulunmuştur (Yagmurlu & Sanson, 2009). Yağmurlu & Altan'ın (2010) çalışmasında ise Çocuklar için Kısa Mizaç Ölçeği'ni 46-70 aylık arasında olan Türk çocukların annelerine uygulanmıştır. Çalışmadaki örneklem için İstanbul'da orta ve üst sosyoekonomik düzey ailelere hizmet veren gündüz bakım evlerindeki çocukların anneleri seçilmiştir. Ölçek güvenilirliğinin, sıcakkanlılık için .75, tepkisellik için .69, sebatkarlık için .75 ve ritmiklik için .63 değerleri ile kabul edilir ve uygulanabilir sınırlar içinde olduğu ortaya konmuştur. Ritmiklik alt ölçeği, kavramsal olarak çocuktaki sosyal ve duygusal davranış çıktılarıyla ilişkili olmadığı için iki araştırmada da analiz edilmemiştir.

Duygu Düzenleme Ölçeği- Anne ve Öğretmen Formu (The Emotion Regulation Checklist Shields & Cicchetti, 1997). Çocukların duygu düzenleme becerilerini ölçmek için geliştirilen "Duygu Düzenleme Ölçeği" hem anne-baba hem de öğretmen formu olarak yirmi dört maddelik bir ankettir. "Dayanıksızlık-Olumsuzluk" ve

“Duygu Düzenleme” adlı iki alt ölçekten oluşmaktadır. Dayanıksızlık-Olumsuzluk alt  l eği esneklik, duygu durum değişkenliği ve öfke düzensizliği içeren maddelere yer vermektedir. Duygu Düzenleme alt  l eği ise durumsal olarak uygun pozitif ve negatif duygusal görüntüler ve empati gibi uyumsal düzenlemeyi temsil eden maddelere yer vermektedir. Anketteki her bir madde dört noktalı bir likert ölçeğinde derecelendirilmiŐtir (Bir=“hiçbir zaman/nadiren”, d rt=“neredeysi her zaman”). Yüksek puanlar, duygu düzenleme becerilerinin yüksek düzeyde olduğunu belirtmektedir. Bu ölçekteki maddeler, dikkatli bir Şekilde incelenerek kavramsal açıdan uygunluğuna bakılmıŐtır. Anne-baba ve  Ğretmen formu olarak duygu düzenleme becerilerini kapsayan maddelerin .73 ve .75 katsayıları ile yüksek iç tutarlılık gösterdiği hesaplanmıştır (Batum & Yagmurlu, 2007). Yağmurlu & Altan (2010)  l eğin Türkçe uyarlamasının yüksek güvenirliğe ve geçerliğe sahip olduğunu ortaya koymuştur. Ölçeğin anne formu için Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı .75,  Ğretmen formu için .84 olarak belirlenmiştir.

Okul  ncesi çocuklar için Psikolojik Gözlem Formu- Psikososyal Davranışlar. 1998 yılında Türk Psikologlar Derneği Okul  ncesi Komisyonu tarafından geliştirilen gelişimsel gözlem formudur. Sekiz alt boyuttan oluŐan form, çocuğun davranışsal ve duygusal yönden içinde bulunduğu durumun yanı sıra geliŐtirmiŐ olduğu davranış ve iletişim örüntülerini niteleyen maddelerden oluşmaktadır. Gözlem formu, toplam 137 madde içermektedir. Formun sekiz alt boyutunu oluşturan maddeler arası yapılan Cronbach alfa analizi sonucunda .89 olarak bulunan katsayı, formun yüksek i  tutarlığa sahip olduğunu göstermektedir. Alt boyutların iç tutarlılık katsayıları sırasıyla, anaokuluna geliŐ .76, temel alıŐkanlıklarla ilgili alıŐkanlıklar .78, oyun sırasındaki davranışlar .71, psikososyal davranışlar .87, eğitsel etkinliklerdeki davranışlar .91, dil ve iletişim .92, çizim .77 ve sorun olabilecek davranışlar .78 olarak hesaplanmıştır. Bu analizler sonucunda ölçek, bu araştırmada kullanılacak düzeyde güvenirliğe sahiptir. Bu araştırmada, ölçeğin 37 maddeden oluŐan psikososyal davranışlar alt boyutu kullanılmıştır.

Gözlem formunda yer alan her madde (1-5 arası) nasıl puanlanacağını belirtilen bir ölçüt sistemine göre iŐaretlenir. Her maddedeki davranış için hiçbir zaman “1”, nadiren “2”, bazen “3”, sık sık “4” ya da her zaman “5” puan alınacağı ayrı ayrı belirtilmiştir. Çocuğun puanlarının yüksek olması o boyuttaki gelişme düzeyinin iyi olduğunu göstermektedir.

Verilerin Analizi

Veriler SPSS paket programıyla analiz edilmiştir. Betimleyici istatistik yöntemleri; ortalama, standart sapma, frekans ve yüzde, Pearson Korelasyon katsayısı analiz testi, t testi, Kruskal Wallis testi, ANOVA testi uygulanmıştır.

Bölüm 4

Bulgular

Veri analizinden önce kayıp veri kontrol edilmiştir. Veride kayıp veriye rastlanmamıştır. Uç değerler kontrol edilmiştir. Uç değerler için en çok kullanılan yöntemlerden biri olan mahalanobis uzaklığı ile incelenmiş ve anne-babalık amaçları ölçeğinin alt boyutlarında bu değerlerin olasılığının 0.001'den küçük olduğu 4 veriye rastlanmıştır. Bu veriler çıkarılarak 280 veri üzerinden analizler yapılmıştır.

Tablo 1

Çocukların Demografik Değişkenlere İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları

Değişken	Grup	Frekans	Yüzde
Ay aralığı	48-60	108	39
	61-78	172	61
Cinsiyet	Kız	132	47
	Erkek	148	53
Anne Baba	Anne	140	50
	Baba	140	50
Eğitim Durumu	İlkokul	33	12
	Ortaokul	36	13
	Lise	111	40
	Ön lisans	33	12
	Lisans	56	20
	Lisansüstü	10	4
	Lisansüstü devam	1	0
Sosyoekonomik Düzey	Düşük	58	21
	Orta	129	46
	Yüksek	93	33
Aile Yapısı	Bireyci Batı	148	53
	Geleneksel Toplulukçu	132	47
Toplam		280	100

Araştırmaya, 140 anne ve 140 baba olmak üzere toplamda 280 kişi katılmıştır. Değişkenlere göre frekans ve yüzde tablosu verilmiştir. Araştırmaya katılan anne ve babaların çocuklarının yaşlarına göre %61'i 61-78 aylık iken %39'u 48-60 aylıktır. Araştırmaya katılan kişilerin çocuklarının cinsiyetlerine göre ise %53'ü erkek iken %47'si kızdır. Eğitim durumlarına göre ise çoğunluk lise mezunu olup tüm grubun %40'ını oluşturmaktadır. Sosyoekonomik düzeye göre ise düşük düzeyde olanlar %21,

orta düzeyde olanlar %46 ve yüksek düzeyde olanlar ise %33'dür. Aile yapısına göre ise çoğunluk bireyci batı ve tüm grubun %53'ünü oluşturmakta, geleneksel toplulukçu ise tüm grubun %47'sini oluşturmaktadır.

Tablo 2

Anne-Babaların Yaş Değişkenine Göre Betimsel İstatistik Tablosu

	N	En Küçük	En Büyük	Ortalama	ss
Anne	140	26	46	35,31	5,034
Baba	140	29	54	38,77	5,119
Tüm Grup	280	26	54	37,04	5,356

Anne, baba ve tüm grubun yaşına ilişkin betimsel istatistik tablo 2'de gösterilmiştir. Buna göre annelerin yaşı 26-46 arasında, babaların yaşı 29-54 arasında değişmektedir. Annelerin yaş ortalaması 35.31 iken babaların yaş ortalaması 38.77'dir. Tüm grubun yaş ortalaması ise 37.04'dür.

Tablo 3

Anne ve Babaya Göre Alt Boyutlara İlişkin Betimsel İstatistik Tablosu

Grup	Değişken	N	En Küçük	En Büyük	Ortalama	ss	Çarpıklık	Basıklık
Anne	Kendine Yönelme	140	20	28	26,15	1,885	-0,985	0,362
	Sosyal Beceri	140	20	28	26,29	2,019	-1,244	0,936
	Uyma	140	14	24	21,66	2,195	-1,153	0,861
	Sebatkarlık	140	1	6	4	1,142	-0,296	-0,354
	Tepkisellik	140	1	5	2,63	0,789	0,665	0,48
	Sıcakkanlılık	140	2	6	3,92	0,93	-0,137	-0,422
	Psikososyal	140	103	162	128,01	10,967	0,183	-0,063
	Duygu Düzenleme	140	18	32	25,21	3,066	-0,039	-0,6
	Olumsuzluk	140	17	44	29,26	5,446	0,298	-0,122
Baba	Kendine Yönelme	140	19	28	25,91	2,139	-1,117	0,799
	Sosyal Beceri	140	20	28	26,08	2,109	-0,969	0,03
	Uyma	140	13	24	21,72	2,363	-1,115	0,774
	Sebatkarlık	140	1	6	4,01	1,071	-0,345	-0,188
	Tepkisellik	140	1	5	2,68	0,773	0,264	-0,394
	Sıcakkanlılık	140	1	6	3,91	0,908	-0,191	-0,472
	Psikososyal	140	103	166	127,48	11,611	0,48	0,573
	Duygu Düzenleme	140	17	32	24,66	3,271	-0,131	-0,417
	Olumsuzluk	140	19	45	29,09	5,36	0,402	-0,099

Hem anne hem de babadan elde edilen verilere göre betimsel istatistik tablosu tablo 3'de gösterilmiştir. Her bir alt boyuta ilişkin en küçük, en büyük değerler,

ortalaması, standart sapması, çarpıklık ve basıklık değerleri yer almaktadır. Anne-babalık amaçları ölçeği alt boyutları incelendiğinde annelerin kendine yönelme ve sosyal beceri amaçları alt boyutunda annelerin aldığı puan 20-28 arasında ve uyma amaçları alt boyutunda 14-24 puan arasındadır. Bu alt boyutlarda sosyal beceri amaçları alt boyutunda annelerin ortalaması 26.29, kendine yönelme amaçları alt boyutunda annelerin aldığı puan ortalaması 26.15 ve uyma amaçları alt boyutunda annelerin aldığı puan ortalaması ise 21.66 olarak elde edilmiştir. Kısa mizaç ölçeğinin alt boyutları incelendiğinde annelerin sebatkarlık alt boyutunda aldığı puan 1-6 arasında, tepkisellik alt boyutunda aldığı puan 1-5 ve sıcakkanlılık alt boyutunda aldığı puan 2-6 arasında değişmektedir. Sebatkarlık alt boyutunda annelerin puan ortalaması 4, tepkisellik alt boyutunda annelerin puan ortalaması 2.63 ve sıcakkanlılık alt boyutunda annelerin puan ortalaması ise 3.92 olarak elde edilmiştir. Psikososyal davranışlar alt boyutunda annelerin aldığı puanlar 103-162 arasında değişmektedir. Annelerin bu boyutta aldığı puan ortalaması 128.01 olarak elde edilmiştir. Son olarak duygu düzenleme ölçeğinin alt boyutları incelendiğinde annelerin duygu düzenleme alt boyutunda aldığı puanlar 18-32 arasında ve olumsuzluk alt boyutunda ise 17-44 arasında değişmektedir. Annelerin duygu düzenleme alt boyutunda aldığı puan ortalaması 25.21 iken olumsuzluk alt boyutunda aldığı puan ortalaması 29.26'dır.

Anne-babalık amaçları ölçeği alt boyutları incelendiğinde kendine yönelme amaçları alt boyutunda babaların aldığı puan 19-28 arasında, sosyal beceri amaçları alt boyutunda babaların aldığı puan 20-28 arasında ve uyma amaçları alt boyutunda 13-24 puan arasındadır. Bu alt boyutlarda sosyal beceri amaçları alt boyutunda babaların puan ortalaması 26.08, kendine yönelme amaçları alt boyutunda babaların aldığı puan ortalaması 25.91 ve uyma alt boyutunda annelerin aldığı puan ortalaması ise 21.72 olarak elde edilmiştir. Kısa mizaç ölçeğinin alt boyutları incelendiğinde babaların sebatkarlık alt boyutunda aldığı puan 1-6 arasında, tepkisellik alt boyutunda aldığı puan 1-5 ve sıcakkanlılık alt boyutunda aldığı puan 1-6 arasında değişmektedir. Sebatkarlık alt boyutunda babaların puan ortalaması 4.01, tepkisellik alt boyutunda babaların puan ortalaması 2.68 ve sıcakkanlılık alt boyutunda babaların puan ortalaması ise 3.91 olarak elde edilmiştir. Psikososyal davranışlar alt boyutunda babaların aldığı puanlar 103-166 arasında değişmektedir. Babaların bu boyutta puan ortalaması 127.48 olarak elde edilmiştir. Son olarak duygu düzenleme ölçeğinin alt boyutları incelendiğinde babaların duygu düzenleme alt boyutunda aldığı puanlar 17-

32 arasında ve olumsuzluk alt boyutunda ise 19-45 arasında değişmektedir. Babaların duygu düzenleme alt boyutunda aldığı puan ortalaması 24.66 iken olumsuzluk alt boyutunda aldığı puan ortalaması 29.09'dır. Smirnow'a göre çarpıklık ve basıklık değerleri veri dağılımının normalliği hakkında bilgi veren istatistiklerdir ve -2 ile +2 arasında olduğunda veri dağılımı normaldir (Field, 2009; George & Mallery, 2010). Hem anne hem de babalar için tüm alt boyutlarda elde edilen çarpıklık ve basıklık değerleri -2 ile +2 arasındadır. Dolayısıyla hem anne hem de babaların puan dağılımı tüm değişkenler için normal dağılım özelliği göstermektedir.

Tablo 4'te annelerin ve tablo 5'te babaların anne-babalık amaçlarının alt boyutlarının eğitim düzeylerine göre Kruskal Wallis testi sonuçları yer almaktadır.

Anne-babalık amaçları alt boyutlarından elde edilen puan ortalamalarının eğitim düzeyine göre karşılaştırılmasında bir bağımlı değişken (alt boyutlardan her biri) ve ikiden fazla kategorili bir bağımsız değişken (eğitim düzeyi) olduğu için parametrik olmayan yöntemlerden Kruskal Wallis testi ile analiz edilmiştir. Öncelikle eğitim düzeylerine göre lisansüstüne devam eden tek katılımcı olan anne bu analizden çıkarılmıştır. Aynı şekilde baba da analizden çıkarılmıştır. 278 katılımcı üzerinden analiz yapılmıştır.

Tablo 4

Annelerin Eğitim Düzeylerine Göre Kruskal Wallis Testi Tablosu

Değişken	Grup	N	Ortalama	ss	Ki-Kare	sd	p
Kendine Yönelme	İlkokul	15	26	1,927	6,536	4	0,163
	Ortaokul	14	26,07	2,165			
	Lise	60	25,95	1,827			
	Ön lisans	21	25,9	2,211			
	Lisans	25	26,96	1,457			
	Lisansüstü	4	26	2,16			
Sosyal Beceri	İlkokul	15	25,73	2,251	5,285	4	0,259
	Ortaokul	14	25,93	2,645			
	Lise	60	26,2	2,007			
	Ön lisans	21	26,33	1,683			
	Lisans	25	27,08	1,552			
	Lisansüstü	4	25,25	2,754			
Uyma	İlkokul	15	23	1	8,367	4	0,079
	Ortaokul	14	22,43	2,344			
	Lise	60	21,5	2,063			
	Ön lisans	21	21,33	1,932			
	Lisans	25	21,52	2,275			
	Lisansüstü	4	18,5	4,203			

p<.05*

Annelerin eğitim düzeylerine göre kendine yönelme amaçları alt boyutunda ($\chi^2=6.536$, $p=.163$, $p>.05$), sosyal beceri amaçları alt boyutunda ($\chi^2=5.285$, $p=.259$, $p>.05$) ve uyma amaçları alt boyutunda ($\chi^2=8.367$, $p=.079$, $p>.05$) anlamlı fark yoktur.

Tablo 5

Babaların Eğitim Düzeylerine Göre Kruskal Wallis Testi Tablosu

Değişken	Grup	N	Ortalama	ss	Ki-Kare	sd	p
Kendine Yönelme	İlkokul	18	25,94	1,924	2,752	4	0,6
	Ortaokul	22	26,32	1,555			
	Lise	51	25,65	2,331			
	Ön lisans	11	26,09	2,625			
	Lisans	31	25,81	2,272			
	Lisansüstü	6	26,83	1,602			
Sosyal Beceri	İlkokul	18	26	1,749	1,597	4	0,809
	Ortaokul	22	25,77	2,266			
	Lise	51	26,41	1,768			
	Ön lisans	11	26,36	2,378			
	Lisans	31	25,71	2,648			
	Lisansüstü	6	26,17	2,041			
Uyma	İlkokul	18	22,67	2,058	9,25	4	0,055
	Ortaokul	22	22,45	2,017			
	Lise	51	21,82	2,037			
	Ön lisans	11	21,55	3,446			
	Lisans	31	20,61	2,591			
	Lisansüstü	6	21,5	2,168			

$p<.05^*$

Babaların eğitim düzeylerine göre kendine yönelme amaçları alt boyutunda ($\chi^2=2.752$, $p=.06$, $p>.05$), sosyal beceri amaçları alt boyutunda ($\chi^2=1.597$, $p=.809$, $p>.05$) ve uyma amaçları alt boyutunda ($\chi^2=9.25$, $p=.055$, $p>.05$) anlamlı fark yoktur.

Anne-babalık amaçlarının her bir alt boyutunun ailenin sosyoekonomik düzeyine göre betimsel istatistik tablosu tablo 6'da gösterilmiştir.

Sosyoekonomik düzeye göre anne-babalık amaçları alt boyutlarından elde edilen puan ortalamalarının karşılaştırılmasında bir bağımlı değişken (alt boyutlardan her biri) ve ikiden fazla kategorili bir bağımsız değişken (sosyoekonomik düzey) olduğu için tek yönlü ANOVA yöntemi kullanılmıştır.

Tablo 6

Anne-Babalık Amaçları Alt Boyutlarının Sosyoekonomik Düzeye Göre Betimsel İstatistik Tablosu

Değişken	Sosyo Ekonomik	N	En Küçük	En Büyük	Ortalama	ss
Kendine Yönelme	Düşük	58	19	28	25,98	2,140
	Orta	129	19	28	26,05	1,942
	Yüksek	93	20	28	26,02	2,059
Sosyal Beceri	Düşük	58	20	28	25,79	2,033
	Orta	129	20	28	26,53	1,803
	Yüksek	93	20	28	25,95	2,347
Uyma	Düşük	58	17	24	22,4	1,806
	Orta	129	16	24	21,78	2,047
	Yüksek	93	13	24	21,13	2,687

Kendine yönelme amaçları alt boyutunda düşük ve orta sosyoekonomik düzeyde olan anne-babaların puanları 19-28 ve yüksek sosyoekonomik düzeyde olan anne-babaların puanları 20-28 arasındadır. Bu alt boyutta en yüksek ortalama orta sosyoekonomik düzeyde iken en düşük ortalama ise düşük sosyoekonomik düzeydeki anne-babalardan elde edilmiştir. Sosyal beceri amaçlarının puanları incelendiğinde tüm düzeylerde puanlar 20-28 arasındadır. Aynı şekilde orta sosyoekonomik düzeyde olan anne-babaların ortalaması en yüksek iken düşük sosyoekonomik düzeyde olan anne-babaların puan ortalaması en düşüktür. Uyma amaçları alt boyutunda ise düşük sosyoekonomik düzeyde olan anne-babaların puanı 17-24, orta sosyoekonomik düzeyde olan anne-babaların puanı 16-24 ve yüksek sosyoekonomik düzeyde olan anne-babaların puanı 13-24 arasında değişmektedir. Uyma amaçları alt boyutunda sosyoekonomik düzey arttıkça ortalama puanı düşmektedir.

Tablo 7

Sosyoekonomik Düzeye Göre ANOVA Tablosu

Değişken		Kareler Toplamı	sd	Ortalamanın Karesi	F	p
Kendine Yönelme	Gruplar Arası	0,212	2	0,106	0,026	0,974
	Grup İçi	1133,56	277	4,092		
	Toplam	1133,771	279			
Sosyal Beceri	Gruplar Arası	29,307	2	14,654	3,504	0,031*
	Grup İçi	1158,403	277	4,182		
	Toplam	1187,711	279			
Uyma	Gruplar Arası	59,156	2	29,578	5,908	0,003*
	Grup İçi	1386,812	277	5,007		
	Toplam	1445,968	279			

p<.05*

Anne-babaların sosyoekonomik düzeylerine göre kendine yönelme amaçları alt boyutundan elde ettiği puanlar arasında anlamlı fark yoktur ($F_{(2,277)} = 0.026$, $p = .974$, $p > .05$). Sosyoekonomik düzeye göre anne-babaların kendine yönelme amaçları değişmemektedir.

Anne-babaların sosyoekonomik düzeylerine göre sosyal beceri amaçları alt boyutundan elde ettiği puanlar arasında anlamlı fark elde edilmiştir ($F_{(2,277)} = 3.504$, $p = .031$, $p < .05$). Benzer şekilde anne-babaların sosyoekonomik düzeylerine göre uyma amaçları alt boyutundan elde ettiği puanlar arasında da anlamlı fark elde edilmiştir ($F_{(2,277)} = 5.908$, $p = .003$, $p < .05$). Sosyal beceri amaçları ve uyma amaçları alt boyutunda sosyoekonomik düzeylerinde elde edilen farkın hangi gruplar arasında olduğu çoklu karşılaştırma testleri ile incelenmiş ve en çok kullanılan yöntemlerden biri olan LSD yöntemi ile analiz edilmiştir.

Tablo 8

Çoklu Karşılaştırma Tablosu

Değişken	Grup(i)	Grup(j)	p	Fark
Sosyal Beceri	Düşük	Orta	0,024*	Orta
		Yüksek	0,655	Yok
	Orta	Düşük	0,024*	Orta
		Yüksek	0,038*	Orta
	Yüksek	Düşük	0,655	Yok
		Orta	0,038	Orta
Uyma	Düşük	Orta	0,08	Yok
		Yüksek	0,001*	Düşük
	Orta	Düşük	0,08	Yok
		Yüksek	0,035*	Orta
	Yüksek	Düşük	0,001*	Düşük
		Orta	0,035*	Orta

p<.05*

Çoklu karşılaştırma tablosu ikili karşılaştırmaları ve hangi ikili karşılaştırmanın düzeyinde anlamlı olup olmadığını göstermektedir. Sosyal beceri amaçları alt boyutunda düşük sosyoekonomik düzey ile orta sosyoekonomik düzeydeki katılımcıların puan ortalaması arasında anlamlı fark elde edilmiştir ($p < .05$) ve orta düzeydeki anne-babaların sosyal beceri amaçları puan ortalaması düşük düzeydeki anne-babalardan daha yüksektir. Bu alt boyutta orta sosyoekonomik düzey ile yüksek sosyoekonomik düzeydeki anne-babaların puan ortalaması arasında anlamlı fark elde edilmiştir ($p < .05$) ve orta düzeydeki anne-babaların sosyal beceri amaçlarının puan ortalaması yüksek düzeydeki anne-babalardan daha yüksektir. Yüksek ve düşük sosyoekonomik düzeydeki anne-babaların sosyal beceri amaçlarının puan ortalaması arasında anlamlı fark yoktur ($p > .05$).

Uyma amaçları alt boyutunda düşük sosyoekonomik düzey ile yüksek sosyoekonomik düzeydeki anne-babaların puan ortalaması arasında anlamlı fark elde edilmiştir ($p < .05$) ve düşük düzeydeki anne-babaların uyma amaçları puan ortalaması yüksek düzeydeki anne-babalardan daha yüksektir. Bu alt boyutta orta sosyoekonomik düzey ile yüksek sosyoekonomik düzeydeki anne-babaların puan ortalaması arasında anlamlı fark elde edilmiştir ($p < .05$) ve orta düzeydeki anne-babaların uyma amaçları puan ortalaması yüksek düzeydeki anne-babalardan daha yüksektir. Orta ve düşük sosyoekonomik düzeydeki anne-babaların uyma amaçları ortalaması arasında anlamlı fark yoktur ($p > .05$).

Tablo 9'da hem annelerin hem babaların aile yapısına göre anne-babalık amaçlarının alt boyutları arasında fark olup olmadığı bağımsız gruplar t testi ile analiz edilmiştir.

Tablo 9

Anne ve Babaların Anne-Babalık Amaçları Alt Boyutları ile Aile Yapısı Arasında Yapılan Bağımsız Gruplar-t Testi Tablosu

Grup	Değişken	Aile Yapısı	N	Ortalama	ss	t	df	p
Anne	Kendine Yönelme	Bireyci Batı	74	26,12	1,958	-0,188	138	0,851
		Geleneksel Toplulukçu	66	26,18	1,814			
	Sosyal Beceri	Bireyci Batı	74	26,3	2,079	0,072	138	0,943
		Geleneksel Toplulukçu	66	26,27	1,965			
	Uyma	Bireyci Batı	74	21,43	2,270	-1,286	138	0,201
		Geleneksel Toplulukçu	66	21,91	2,096			
Baba	Kendine Yönelme	Bireyci Batı	74	25,69	2,040	-1,28	138	0,203
		Geleneksel Toplulukçu	66	26,15	2,234			
	Sosyal Beceri	Bireyci Batı	74	26,05	2,125	-0,145	138	0,885
		Geleneksel Toplulukçu	66	26,11	2,106			
	Uyma	Bireyci Batı	74	21,32	2,554	-2,132	138	0,035*
		Geleneksel Toplulukçu	66	22,17	2,058			

p<.05*

Bireyci batı aile yapısı olduğunu belirten anneler ile geleneksel toplulukçu aile yapısı olduğunu belirten annelerin kendine yönelme amaçları alt boyutundan elde ettiği puan ortalaması ($t_{(138)}=-0.188$, $p=.851$, $p>.05$), sosyal beceri amaçları alt boyutundan elde ettiği puan ortalaması ($t_{(138)}=0.072$, $p=.943$, $p>.05$) ve uyma amaçları alt boyutunda elde ettiği puan ortalaması ($t_{(138)}=-1.286$, $p=.201$, $p>.05$) arasında istatistiksel olarak anlamlı fark yoktur. Bireyci batı aile yapısı olduğunu belirten anneler ile geleneksel toplulukçu aile yapısı olduğunu belirten annelerin kendine yönelme amaçları, sosyal beceri amaçları ve uyma amaçları benzerdir.

Bireyci batı aile yapısı olduğunu belirten babalar ile geleneksel toplulukçu aile yapısı olduğunu belirten babaların kendine yönelme amaçları alt boyutundan elde ettiği puan ortalaması ($t_{(138)}=-1.28$, $p=.203$, $p>.05$) ve sosyal beceri amaçları alt boyutundan elde ettiği puan ortalaması ($t_{(138)}=-0.145$, $p=.885$, $p>.05$) arasında anlamlı fark yoktur. Bireyci batı aile yapısı olduğunu belirten babalar ile geleneksel toplulukçu aile yapısı olduğunu belirten babaların kendine yönelme amaçları ve sosyal beceri amaçları benzerdir. Ancak bireyci batı aile yapısı olduğunu belirten babalar ile geleneksel toplulukçu aile yapısı olduğunu belirten babaların uyma amaçları alt boyutundan elde ettiği puan ortalaması arasında anlamlı fark elde edilmiştir ($t_{(138)}=-2.132$, $p=.035$, $p<.05$). Geleneksel toplulukçu aile yapısı olduğunu belirten babaların uyma amaçları alt boyutundaki ortalaması bireysel batı aile yapısı olduğunu belirten babaların uyma

amaçları alt boyutundaki puan ortalamasından daha yüksektir. Elde edilen fark, geleneksel toplulukçu olduğunu belirten babalar lehinedir.

Tablo 10

Anne ve Babaların Anne-Babalık Amaçları Alt Boyutları Arasında Yapılan Bağımsız Gruplar-t Testi Tablosu

Değişken	Grup	N	Ortalama	ss	t	df	p
Kendine Yönelme	Anne	140	26,15	1,885	1,008	278	0,314
	Baba	140	25,91	2,139			
Sosyal Beceri	Anne	140	26,29	2,019	0,84	278	0,402
	Baba	140	26,08	2,109			
Uyma	Anne	140	21,66	2,195	-0,236	278	0,814
	Baba	140	21,72	2,363			

p<.05*

Tablo 10'da anne ve babaların anne-babalık amaçlarının alt boyutları ile anne ve baba oluşu değişkeni arasında fark olup olmadığı bağımsız gruplar t testi ile analiz edilmiştir.

Anne ve babaların kendine yönelme amaçları alt boyutundan elde ettiği puan ortalaması ($t_{(278)}=1.008$, $p=.314$, $p>.05$), sosyal beceri amaçları alt boyutundan elde ettiği puan ortalaması ($t_{(278)}=0.84$, $p=.402$, $p>.05$) ve uyma amaçları alt boyutunda elde ettiği puan ortalaması ($t_{(278)}=-0.236$, $p=.814$, $p>.05$) arasında anlamlı fark yoktur. Annelerin kendine yönelme amaçları, sosyal beceri amaçları ve uyma amaçları ile babaların kendine yönelme amaçları, sosyal beceri amaçları ve uyma amaçları aynıdır.

Tablo 11

Anne ve Babanın Anne-Babalık Amaçları Alt Boyutları ile Çocuklarının Cinsiyeti Arasında Yapılan Bağımsız Gruplar-t Testi Tablosu

Grup	Değişken	Cinsiyet	N	Ortalama	ss	t	df	p
Anne	Kendine Yönelme	Kız	66	26,33	1,800	1,088	138	0,279
		Erkek	74	25,99	1,955			
	Sosyal Beceri	Kız	66	26,53	1,866	1,358	138	0,177
		Erkek	74	26,07	2,135			
	Uyma	Kız	66	21,8	2,275	0,742	138	0,46
		Erkek	74	21,53	2,128			
Baba	Kendine Yönelme	Kız	66	26,05	1,949	0,721	138	0,472
		Erkek	74	25,78	2,301			
	Sosyal Beceri	Kız	66	26,32	2,047	1,272	138	0,205
		Erkek	74	25,86	2,154			
	Uyma	Kız	66	21,86	2,197	0,671	138	0,503
		Erkek	74	21,59	2,510			

p<.05*

Tablo 11'de hem annelerin hem babaların anne-babalık amaçları alt boyutları ile çocuklarının cinsiyeti değişkeni arasında fark olup olmadığı bağımsız gruplar t testi ile analiz edilmiştir.

Kız çocukların anneleri ile erkek çocukların annelerinin kendine yönelme amaçları alt boyutundan elde ettiği puan ortalaması ($t_{(138)}=1.088$, $p=.279$, $p>.05$), sosyal beceri amaçları alt boyutundan elde ettiği puan ortalaması ($t_{(138)}=1.358$, $p=.177$, $p>.05$) ve uyma amaçları alt boyutunda elde ettiği puan ortalaması ($t_{(138)}=0.742$, $p=.046$, $p>.05$) arasında anlamlı fark yoktur. Kız çocukların annelerinin kendine yönelme amaçları, sosyal beceri amaçları ve uyma amaçları ile erkek çocukların annelerinin kendine yönelme amaçları, sosyal beceri amaçları ve uyma amaçları benzerdir.

Kız çocukların babaları ile erkek çocukların babalarının kendine yönelme amaçları alt boyutundan elde ettiği puan ortalaması ($t_{(138)}=0.721$, $p=.472$, $p>.05$), sosyal beceri amaçları alt boyutundan elde ettiği puan ortalaması ($t_{(138)}=1.272$, $p=.205$, $p>.05$) ve uyma amaçları alt boyutunda elde ettiği puan ortalaması ($t_{(138)}=0.671$, $p=.503$, $p>.05$) arasında anlamlı fark yoktur. Kız çocukların babalarının kendine yönelme amaçları, sosyal beceri amaçları ve uyma amaçları ile erkek çocukların babalarının kendine yönelme amaçları, sosyal beceri amaçları ve uyma amaçları benzerdir.

Tablo 12

Anne ve Babanın Anne-Babalık Amaçları Alt Boyutları ile Çocuklarının Ay Aralığı Arasında Yapılan Bağımsız Gruplar-t Testi Tablosu

Grup	Değişken	Ay aralığı	N	Ortalama	ss	t	sd	p
Anne	KendineYönelme	48-60	54	26,48	1,921	1,659	138	0,099
		61-78	86	25,94	1,843			
	Sosyal Beceri	48-60	54	26,85	1,583	2,687	138	0,008*
		61-78	86	25,93	2,184			
	Uyma	48-60	54	21,69	2,162	0,119	138	0,905
		61-78	86	21,64	2,228			
Baba	KendineYönelme	48-60	54	26,22	1,987	1,386	138	0,168
		61-78	86	25,71	2,217			
	Sosyal Beceri	48-60	54	26,54	1,798	2,062	138	0,041*
		61-78	86	25,79	2,245			
	Uyma	48-60	54	21,81	2,473	0,369	138	0,712
		61-78	86	21,66	2,304			

p<.05*

Tablo 12'da hem annelerin hem babaların anne-babalık amaçlarının alt boyutları ile çocuklarının yaşları değişkeni arasında fark olup olmadığı bağımsız gruplar t testi ile analiz edilmiştir.

48-60 ay arasında olan çocukların anneleri ile 61-78 ay aralığındaki çocukların annelerinin kendine yönelme amaçları alt boyutundan elde ettiği puan ortalaması arasında anlamlı fark yoktur ($t_{(138)}=1.659$, $p=.099$, $p>.05$). 48-60 ay arasında olan çocukların annelerinin kendine yönelme amaçları ile 61-78 ay arasında olan çocukların annelerinin kendine yönelme amaçları benzerdir. 48-60 ay arasında olan çocukların anneleri ile 61-78 ay aralığındaki çocukların annelerinin sosyal beceri amaçları alt boyutundan elde ettiği puan ortalaması arasında anlamlı fark vardır ($t_{(138)}=2.687$, $p=.008$, $p<.05$). 48-60 ay arasında olan çocukların annelerinin sosyal beceri amaçları, 61-78 ay arasında olan çocuklarının annelerin sosyal beceri amaçlarının ortalamasından daha yüksektir. 48-60 ay arasında olan çocukların anneleri ile 61-78 ay aralığındaki çocukların annelerinin uyma amaçları alt boyutundan elde ettiği puan ortalaması arasında anlamlı fark yoktur ($t_{(138)}=0.119$, $p=.905$, $p>.05$). 48-60 ay arasında olan çocukların annelerinin uyma amaçları ile 61-78 ay arasında olan çocukların annelerinin uyma amaçları benzerdir.

48-60 ay arasında olan çocukların babaları ile 61-78 ay aralığındaki çocukların babalarının kendine yönelme amaçları alt boyutundan elde ettiği puan ortalaması

arasında anlamlı fark yoktur ($t_{(138)}=1.386$, $p=.168$, $p>.05$). 48-60 ay arasında olan çocukların babalarının kendine yönelme amaçları ile 61-78 ay arasında olan çocukların babalarının kendine yönelme amaçları benzerdir. 48-60 ay arasında olan çocukların babaları ile 61-78 ay aralığındaki çocukların babalarının sosyal beceri amaçları alt boyutundan elde ettiği puan ortalaması arasında anlamlı fark vardır ($t_{(138)}=2.062$, $p=.041$, $p<.05$). 48-60 ay arasında olan çocukların babalarının sosyal beceri amaçları ortalaması, 61-78 ay arasında olan çocuklarının babalarının sosyal beceri amaçları ortalamasından daha yüksektir. 48-60 ay arasında olan çocukların babaları ile 61-78 ay aralığındaki çocukların babalarının uyma amaçları alt boyutundan elde ettiği puan ortalaması arasında anlamlı fark yoktur ($t_{(138)}=0.369$, $p=.712$, $p>.05$). 48-60 ay arasında olan çocukların babalarının uyma amaçları ile 61-78 ay arasında olan çocukların babalarının uyma amaçları benzerdir.

Değişkenler arasında ilişkinin miktarını bulmak için Pearson Korelasyon katsayısı ile incelenmiştir. Anne ve babaların çocuklarına yönelik belirttikleri anne-babalık amaçları alt boyutları ile çocuğun mizacının alt boyutları arasındaki korelasyon sonuçları Tablo 13'te verilmiştir.

Tablo 13

Anne ve Babaların Anne-Babalık Amaçları ile Çocuğun Mizacı Alt Boyutları Arasındaki Korelasyon Tablosu

Grup	Değişken	Sebatkarlık	Tepkisellik	Sıcakkanlılık
Anne	Kendine Yönelme	,227**	0,017	0,048
	Sosyal Beceri	,260**	0,027	0,077
	Uyma	,173*	0,128	-0,071
Baba	Kendine Yönelme	,268**	0,064	-0,078
	Sosyal Beceri	,240**	0,069	0,036
	Uyma	,271**	0,111	-0,089

$p<.01^{**}$, $p<.05^{*}$

Anneler için kendine yönelme amaçları ile sebatkarlık ($r=.227$, $p<.01$), sosyal beceri amaçları ile sebatkarlık ($r=.260$, $p<.01$) ve uyma amaçları ile sebatkarlık ($r=.173$, $p<.05$) arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif ancak düşük düzeyde ilişki vardır. Annelerin kendine yönelme, sosyal beceri ve uyma amaçları ile çocuğun tepkisellik ve sıcakkanlılık mizacı arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

Babalar için kendine yönelme amaçları ile sebatkarlık ($r=.268$, $p<.01$), sosyal beceri amaçları ile sebatkarlık ($r=.240$, $p<.01$) ve uyma amaçları ile sebatkarlık ($r=.271$,

p<.01) arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif ancak düşük düzeyde ilişki vardır. Babaların kendine yönelme, sosyal beceri ve uyma amaçları ile çocuğun tepkisellik ve sıcakkanlılık mizacı arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

Hem annelerin hem de babaların anne-babalık amaçlarının alt boyutlarının çocuklarının sebatkarlık mizacı ile ilişkili olduğu görülmektedir.

Anne ve babaların çocuklarına yönelik belirttikleri anne-babalık amaçları alt boyutları ile çocuğun psikososyal davranışları arasındaki korelasyon sonuçları Tablo 14'te verilmiştir.

Tablo 14

Anne ve Babaların Anne-Babalık Amaçlarının Alt Boyutları ile Çocuğun Psikososyal Davranışları Arasındaki Korelasyon Tablosu

Grup	Değişken	Psikososyal
Anne	Kendine Yönelme	,256**
	Sosyal Beceri	,235**
	Uyma	,219**
Baba	Kendine Yönelme	,240**
	Sosyal Beceri	0,114
	Uyma	,314**

p<.01**, p<.05*

Anneler için kendine yönelme amaçları ile çocuğun psikososyal davranışları ($r=.256$, $p<.01$), sosyal beceri amaçları ile çocuğun psikososyal davranışları ($r=.235$, $p<.01$) ve uyma amaçları ile çocuğun psikososyal davranışları ($r=.219$, $p<.01$) arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif ancak düşük düzeyde ilişki vardır.

Babalar için kendine yönelme amaçları ile çocuğun psikososyal davranışları ($r=.240$, $p<.01$) ve uyma amaçları ile çocuğun psikososyal davranışları arasında ($r=.314$, $p<.01$) arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif ancak düşük düzeyde ilişki vardır. Babaların sosyal beceri amaçları ile çocuğun psikososyal davranışları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki yoktur.

Anne ve babaların çocuklarına yönelik belirttikleri anne-babalık amaçları alt boyutları ile çocuğun duygu düzenleme becerileri alt boyutları arasındaki korelasyon sonuçları Tablo 15'te verilmiştir.

Tablo 15

Anne ve Babaların Anne-Babalık Amaçlarının Alt Boyutları ile Çocuğun Duygu Düzenleme Becerileri Alt Boyutları Arasındaki Korelasyon Tablosu

Grup	Değişken	Duygu Düzenleme	Olumsuzluk
Anne	Kendine Yönelme	0,127	-0,091
	Sosyal Beceri	0,066	-0,074
	Uyma	-0,094	0,105
Baba	Kendine Yönelme	0,029	0,012
	Sosyal Beceri	0,075	-0,087
	Uyma	-0,057	0,142

p<.01**, p<.05*

Hem annelerin hem de babaların anne-babalık amaçlarının alt boyutları olan kendine yönelme, sosyal beceri ve uyma amaçları ile çocuğun duygu düzenleme becerileri alt boyutları olan duygu düzenleme ve olumsuzluk boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki yoktur.

Bölüm 5

Sonuç ve Tartışma

Okul öncesi dönemde çocukların sosyal duygusal gelişimine çocuğun mizacı, psikososyal davranışları ve duygu düzenleme becerileri etki etmektedir. Çocukların yaşantısındaki birincil etkiye sahip bireyler, anne ve babalarıdır (Kandır & Alpan, 2008). Bugüne kadar yapılan çalışmalarda anne-babaların çocuklarına yönelik amaçlarını çocuğun sosyal duygusal gelişimine yönelik kendi özellikleri ve çıktıları ile inceleyen araştırma bulunmamaktadır. Bu araştırmanın amacı, anne ve babaların kendi çocukları için sahip oldukları anne-babalık amaçları ile çocuklarının mizacı, psikososyal davranışları ve duygu düzenleme becerileri arasındaki ilişkinin incelemesidir. Anne-babalık amaçlarının alt boyutları ile anne-babaya (eğitim düzeyi, sosyoekonomik düzeyi, aile yapısı, anne-baba oluşu) ve çocuğa (cinsiyet, ay aralığı) ait değişkenlerin arasında anlamlı fark olup olmadığı incelenmiştir. Bulgulara göre, annelerin ve babaların anne-babalık amaçlarının alt boyutları ile eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Durgel ve diğerlerinin (2009) çalışmasında annelerin eğitim düzeyi ile sosyalleştirme hedefleri arasında ilişki bulunmaktadır. Eğitim düzeyi yüksek annelerin duygusal iyilik, psikolojik gelişim ve bağımsızlığı daha çok önemseydiği görülmüştür. Bir diğer çalışmada, Türk göçmen annelerin eğitim düzeyindeki yükselme ile çocuklarından özerk davranma beklentilerinde artış, itaat etme beklentilerinde ise azalma olmaktadır (Yağmurlu & Sanson, 2009). Anne-babalar eğitim seviyesi yükseldikçe benlik gelişimi hedeflerini belirtirken, eğitim seviyesi düştükçe aileye yönelik hedefleri belirtmiştir (Memet, 2010). Bu çalışmada, farklı eğitim düzeyindeki anne-babaların kendine yönelme, sosyal beceri ve uyma amaçlarının benzer düzeyde olduğu görülmektedir. Eğitim düzeyleri farklılaşsa da anne-babalar anne-babalık amaçlarında ortak bir görüş içerisindedir.

Düşük ve orta sosyoekonomik düzeye sahip anne-babaların uyma amaçlarının puan ortalaması yüksek sosyoekonomik düzeydeki anne-babaların uyma amaçlarının puan ortalamasından daha yüksektir. Anne ve babaların sosyoekonomik düzeyi azaldıkça çocuklarına yönelik uyma amaçlarını benimsediği görülmektedir. Araştırma sonuca benzer bir bulgu olarak farklı bir çalışmada gelir düzeyi düşük olan anneler çocuğundan daha fazla itaat ve uyma davranışları göstermesini beklediğini belirtmişlerdir (AAK, 1995). Uyma amaçlarının altını çizen düşük ve orta sosyoekonomik düzey anne-babaların çocuğun sosyal davranışlarına kontrol

uygulama olasılığına sahip olduğu söylenebilir. Brofenbrenner'in kuramında mezosistemde yer alan anne-babaların sosyoekonomik düzeyi çocukları ile ilgili amaçlarını etkileyerek bir etkileşim oluşturmaktadır (Brofenbrenner & Evans, 2000). Uyma değeri, başkalarına ve toplumsal beklentilere uygun davranış ve eğilimleri gerçekleştirme amacı olarak tanımlanır. Uyma değerleri, kişinin kendini kısıtlamasını vurgulamaktadır. Çocuğun en çok etkileşimde bulunduğu kişiler olan anne-babalar, öğretmenlerin söylem ve davranışlarına uyması gerekli görülür (Schwartz ve diğerleri, 1997).

Anne ve babaların anne-babalık amaçlarının aile yapısı değişkenine göre incelendiğinde; bireyci batı aile yapısı olduğunu belirten anneler ile geleneksel toplulukçu aile yapısı olduğunu belirten annelerin kendine yönelme, sosyal beceri ve uyma amaçlarının benzer olduğu görülmektedir. Babaların aile yapısına göre kendine yönelme ve sosyal beceri amaçları benzerlik göstermektedir. Geleneksel toplulukçu aile yapısı olduğunu belirten babaların uyma amaçlarının bireyci batı aile yapısı olduğunu belirten babalardan daha çok benimsenmesi, anne-babalık amaçlarında çocuğu topluma ve aileye bağlı yetiştirmenin daha işlevsel olduğunu kabul ettikleri söylenebilir. Kağıtçıbaşı'nın geleneksel bağımlı modelinde çocuk yaşlılık güvencesi olarak görülmekte ve çocuktan aileye bağılı ve bağımlı olması beklenmektedir (Kağıtçıbaşı, 2017). Geleneksel toplulukçu babaların kendi yetiştiği dönemdeki anne-babalarıyla özellikle babaları ile olan ilişkilerinde mesafenin ve otoritenin olması, büyüklere itaat ve saygı özelliklerinin önemsenmesi, kendi çocukları için uyma amaçlarını benimsemesini etkileyebileceği söylenebilir (Memet, 2010).

Anne ve babaların anne-babalık amaçları alt boyutları, anne-baba oluşu değişkenine göre fark olmaması, anne-babaların çocukları ile ilgili amaçlarında ortak düşünceye sahip olduklarını göstermektedir. Anne-babalar çocukları ile ilgili amaçlarda ve kararlarda tutarlı ve benzer düşüncelere sahip olduğunda çocuğun çevresindeki ilk model kaynaklarını anlayabilmesi kolaylaşır (Santrock, 2016). Sosyalleştirme amaçlarında anne ve baba arasında fark olup olmadığını inceleyen araştırma ise annelerin aileye yönelik amaçlarını daha çok önemsedikleri bulunmuştur (Memet, 2010).

Hem annelerin hem de babaların anne-babalık amaçlarının alt boyutlarında çocuklarının cinsiyetine göre fark bulunmamıştır. Hem anneler hem de babalar için çocuklarının cinsiyeti çocukları ile ilgili amaçlarında ayırıcı bir özellik

göstermemektedir. Kağıtçıbaşı'nın Karşılıklı Bağımlılık Modelinde erkek çocuğu aileye toplumsal açıdan değer kazandırdığı, ailenin soyadını devam ettirdiği için ve aile içerisinde ayrı bir statü sağladığı için kız çocuğuna göre daha değerli görülmektedir. Kültürel değerlerin devamı ile birlikte sosyal ve ekonomik gelişmelerle çocuğun psikolojik doyum sağlaması daha önemli görülmeye başlamıştır (Kağıtçıbaşı, 2012). Bu araştırma ile çocuğun cinsiyetinin anne-babalık amaçlarında önemli bir fark oluşturmaması, anne-babaların hem kız hem erkek çocuklarına yönelik amaçlarındaki benzerliği ortaya koymaktadır. Anne ve babalar çocuklarına yönelik amaçlarında cinsiyet ayrımı yapmamaktadır. Anne-babaların çocuğun cinsiyetine göre sosyalleştirme hedeflerinin incelendiği araştırmada; annelerin ilk ve ikinci çocukları için cinsiyetin sosyalleştirme hedefleri için bir farklılık göstermediği, babaların ilk çocukları için benlik gelişimi hedeflerini erkek çocuklarında daha çok önemseydiği, ikinci çocukları için ise herhangi bir farklılık göstermediği bulunmuştur (Memet, 2010).

Anne ve babaların anne-babalık amaçları çocukların ay aralığına göre incelendiğinde, sosyal beceri amaçları alt boyutunda 48-60 aylık çocukların anneleri ve babaları ile 61-78 aylık çocukların anneleri ve babalarından daha yüksek ortalamaya sahiptir. Hem annelerin hem de babaların kendine yönelme ve uyma amaçları çocuklarının ay aralığına göre benzerlik göstermektedir. Anne-babalık amaçlarının çocuğun ay aralığından etkilenebileceği belirtilmiştir (Eisenberg, Cumberland & Spinrad, 1998). Çocukların ay aralığı küçüldükçe anne-babalar çocuklarının günlük yaşamlarını kontrol ederek sosyal becerileri erken ve hızlı öğrenmesine yönelik etkilerini artırmaya çalışmaktadır (Maccoby, 2015). Sosyal beceri amaçları açısından anne-babalar 48-60 aylık çocuklarının sosyal becerileri erken öğrenmelerine yönelik beklenti içerisinde olabilir.

Annelerin ve babaların anne-babalık amaçlarının alt boyutları olan kendine yönelme, sosyal beceri ve uyma amaçları ile çocuğun sebatkarlık mizaç özelliği arasında anlamlı, pozitif ve düşük düzeyde bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Araştırma ile alan yazında anne-babalık amaçlarının çocuğun mizacından etkilenebileceği desteklenmiştir (Eisenberg, Cumberland & Spinrad, 1998). Sebatkarlık mizaç özelliği olan çocukların dikkatini yoğunlaştırması ile ilgilidir. Bir faaliyet için dikkatini uzun süreli yoğunlaştırabilen çocuklar, çevresindeki diğer insanlardan gelen mesajlara dikkat ederek insanların düşüncelerini daha iyi anlayabilmektedir (Rothbart, Ahadi & Hershey, 1994). Yağmurlu, Sanson ve Köymen'in (2005) çalışmasında ebeveyn amaçları ile çocuğun mizacı arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Annelerin anne-babalık amaçlarının alt boyutları olan kendine yönelme, sosyal beceri ve uyma amaçları ile çocuklarının psikososyal davranışları arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Babaların ise kendine yönelme ve uyma amaçları ile çocuklarının psikososyal davranışları arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Annelerin ve babaların anne-babalık amaçları çocukların psikososyal davranışlarına doğrudan ya da dolaylı olarak yansımaktadır. Çocuğa yönelik sahip olunan amaçlar çocuğun kendi hakkındaki değer ve amaçları oluşturmada önemlidir (Hastings & Grusec, 1998). Çocuklar psikososyal davranışları, öğrenme sürecinde kendilerinin birebir gözlemlediği birincil modeli olan anne-babaları aracılığıyla tanımaya başlar, dener ve uygularlar. Anne-babaların anne-babalık amaçları ile çocukların psikososyal davranışları ile ilişkili olması, anne-babaların çocuklarının sahip olduğu davranışları gözlemlediğini ve beğendiği davranışları çocuklarında devam ettirme isteğini göstermektedir (Baydar, Akçınar & İmer, 2017).

Okul öncesi dönemde çocuklar duygusal temelli gelişim görevlerinden olan hayal kırıklıklarına hoşgörü gösterebilme, başkaları ile ilgilenme, korku-endişe ile başa çıkabilme durumlarıyla karşılaşmaktadır. Duygu düzenleme becerileri ile çocuklar duygusal temelli gelişim görevlerini duruma uygun olarak düzenlemektedir (Cole, Michel & Teti, 1994). Duygu düzenleme, bireyin amacına göre duygusal tepkilerini gözlemleyerek değerlendirmeyi ve değiştirmeyi içeren süreçleri kapsar. Duygu düzenleme sürecinde anne ve baba aktif bir rol içerisindedir (Thompson, 1994). Anne-babaların anne-babalık amaçlarının alt boyutları ile çocukların duygu düzenleme becerileri arasında ilişki bulunmamaktadır. Anne-babalık amaçlarının çocuğun duygu düzenleme becerilerine birebir yansımadağı görülmektedir. Anne-babaların birebir amaçlarının çocuklarının duygu düzenleme becerilerine yansımaması, anne-babaların duygu düzenleme becerileri ile ilgili farkındalıklarının azlığı ve bilgi yetersizliğinden kaynaklanabilir (Wilkennig, Freund & Martin, 2009). Anne-babanın amaçları ile çocuğun duygu düzenleme becerileri arasında ilişki ortaya konulmamasına rağmen çocuğun duygu düzenleme becerileri edinmesinde anne-babanın tepkileri ve davranışları önemli yer tutmaktadır. Okul öncesi dönemde çocuğun ailesi ile var olan ilişkisinin niteliği, duygu düzenleme becerilerini etkileyen bir etmendir (Işık Uslu, 2016). Aynı zamanda anne-babaların çocuklarının duygu düzenleme becerilerine yönelik gözlemleri araştırmada kullanılan ölçeklerle ortaya çıkarılamamış olabilir.

Bölüm 6

Öneriler

Araştırmacılara yönelik öneriler

- Araştırmada nicel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Nitel veya karma araştırma yöntemleri kullanılarak anne-babalık amaçları ve çocuğun mizacı, psikososyal davranışları, duygu düzenleme becerileri ile ilgili farklı çalışmalar geliştirilebilir.
- Boylamsal araştırmalar ile çalışma derinleştirilebilir.
- Araştırmada Duygu Düzenleme Ölçeği anneler ve babalar tarafından doldurulmuştur. Yapılacak yeni araştırmalarda öğretmenler de dahil edilerek karşılaştırmalar yapılabilir.
- Anne-babalık ve mizaç arasındaki etkileşimin kültürümüzdeki yansımalarına yönelik konularda bilgilerimizi artıran araştırmalar üretilebilir.
- Anne-babaların çocuklarını bireysel olarak tanımasına yönelik araştırmalar gerçekleştirilebilir.

Eğitimcilere yönelik öneriler

- Anne-babalık amaçları ile çocukların duygu düzenleme becerileri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Anne-babalara duygu düzenleme becerileri hakkında eğitim verilebilir. Duygu düzenleme becerileri ile ilgili aile katılım çalışmaları planlanabilir.
- Anne-babalık amaçları ile çocuklarının psikososyal davranışları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Çocukları ile çocuklarının psikososyal davranışlarının çizelgesini hazırlayarak davranışları hakkında konuşabilirler. Doğruluğunu ya da yanlışlığını, gerekliliğini tartışabilirler.
- Eğitimciler aile katılımlı programlar geliştirerek çocukların mizacını, duygu düzenleme becerilerini ve psikososyal davranışlarını da içeren anne-babaların çocuğunu tanımasına ve keşfetmesine katkıda bulunabilirler.

Ailelere yönelik öneriler

- Anne-babalar çocuklarının duygularını tanımlaması için resimli öykü kitaplarından yararlanarak duygularını tanımlayıcı sorular sorabilirler. Duygu

kartları hazırlayarak belirli olaylar (duygu içerikli) karşısında hangi duygunun yaşanabileceği konuşulabilir.

- Anne-babalar çocuklarını doğum ile birlikte sahip oldukları mizacını tanımaya değer vermelidir. Bu nedenle anne-babalar mizaç konusunda doğru ve uygun kitapları ve eğitimleri takip ederek kendilerini mizaç kavramı özelinde kendi bilgilerini geliştirebilirler.

Politikacılara yönelik öneriler

- Çocukların mizacını, duygu düzenleme becerilerini ve psikososyal davranışları ile ilgili aile eğitimi ve katılımı konusunda üniversitelerle teorik ve uygulamalı projeler geliştirilebilir. Bu projeler değerlendirilerek etkililiği incelendikten sonra katkı sağlayacaktır.
- Türkiye'nin farklı bölgelerinden pilot şehirler seçilerek araştırmanın geniş bir çevreyi ele almasına ve genellenebilir sonuçların elde edilmesine yönelik okul öncesi eğitim kurumları ve üniversiteler arasındaki iş birliği desteklenebilir.

Kaynaklar

- Akn, E. (2013). Yapısal aile sistemleri kuramı bağlamında ergenlik dönemi aile yapısı ve ergenlik sorunları. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 53(1), 85-116.
- Arı, M. & Yaban, E.H. (2016). Okulöncesi dönemdeki çocukların sosyal davranışları: Mizaç ve duygu düzenlemenin rolü. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31(1), 125-141.
- Aytemiz, T. (2010). *Ebeveyn kişiliği, çocuğun mizacı ve ebeveyn tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Barker, P. & Franklin, A.M. (2017). Zorlu bir yüzyıl için sosyal ve duygusal ğrenme. E. Assadourian & L. Manstny (Ed.), *Dünyanın durumu 2017 yeryüzü eğitimi: değişen gezegende eğitimi yeniden düşünmek* (pp.115-129). İstanbul: Türkiye İş bankası Kültür Yayınları.
- Batum, P. & Yagmurlu, B. (2007). What counts in externalizing behaviors? The contributions of emotion and behavior regulation. *Current Psychology*, 25, 272-294.
- Baumrind, D. (1968). Authoritarian vs. authoritative parental control. *Adolescence*, 3(11), 255-272.
- Baumrind, D. (1971). Harmonious parents and their preschool children, *Developmental Psychology*, 4, 99-102.
- Baumrind, D. (1978). Parental disciplinary patterns and social competence in children. *Youth & Society*, 9, 239-276.
- Baydar, N., Akçınar, B. & İmer, N. (2017). evre, sosyoekonomik bağlam ve ana babalık. Sayıl, M. & Selçuk, B.(Der.), *Ana Babalık: Kuram ve Araştırma* (2.bas., ss. 81-128). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları:21
- Bayhan, P.S. & Artan, İ. (2009). *ocuk Gelişimi ve Eğitimi*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları Ltd. ř.
- Bredenkamp, S. (2015). *Erken ocukluk eğitiminde etkili uygulamalar*. (2. bas. ev.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

- Brofenbrenner, U. & Evans, G.W. (2000). Developmental science in the 21st century: emerging theoretical models, research designs and empirical findings. *Social Development*, 9, 115-125.
- Brofenbrenner, U. & Morris, P.A. (2006). The bioecological model of human development. (Ed. W. Damon & R. M. Lerner. Handbook of child psychology). Canada: John Wiley & Sons. (pp. 793-825).
- Carlson, S. M. & Wang, T. S. (2007). Inhibitory control and emotion regulation in preschool children. *Cognitive Development*, 22, 489-510.
- Chao, R.K. (2000). The parenting of immigrant chinese and european american mothers: relations between parenting styles, socialization goals, and parental practices. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 21(2), 233–248.
- Cole, P.M., Michel, M.K. & Teti, L.O.D. (1994). The development of emotion regulation and dysregulation: a clinical perspective. *Monographs Of The Society For Research In Child Development*, 59(2-3), 73-102.
- Cox, M.J. & Paley, B. (1997). Families as systems. *Annual Reviews Inc.* 48, 243-267.
- Cüceloğlu, D. (2017). *Geliştiren anne-baba*. (7.bas.). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Darling, N. & Steinberg, L. (1993). Parenting style as context: an integrative model. *Psychological Bulletin*, 113(3), 487-496.
- Degnan, K.A., Henderson, H.A., Fox, N.A. & Rubin, K.H. (2008). Predicting social wariness in middle childhood: the moderating roles of childcare history, maternal personality and maternal behavior. *Social Development*, 17(3). 471-487.
- Dereli, E. & Dereli, B.M. (2017). Ebeveyn-çocuk ilişkisinin okul öncesi dönem çocukların psikososyal gelişimlerini yordaması. *YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 227-258.
- Durgel, E.S., Leyendecker, B., Yagmurlu, B. & Harwood, R. (2009). Sociocultural influences on german and turkish immigrant mothers' long-term socialization goals. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 40(5), 834-852.

- Ecirli, H., & Ogelman, H.G. (2015). Beş-altı yaş çocukları için duygu düzenleme stratejileri ölçeği'nin geçerlik güvenirlik çalışması. *UHBAB Journal*, 4(13).
- Eisenberg, N., Cumberland, A. & Spinrad, T. L. (1998). Parental socialization of emotion. *Psychological Inquiry*, 9(4), 241-273.
- Eisenberg, N., Valiente, C., Spinrad, T. L., Cumberland, A., Liew, J., Reiser, M., ... Losoya, S. H. (2009). Longitudinal relations of children's effortful control, impulsivity, and negative emotionality to their externalizing, internalizing, and co-occurring behavior problems. *Developmental Psychology*, 45, 988-1008.
- Erdiller, Z.B. (2016). *Erken çocukluk eğitiminde temel kuram ve yaklaşımlar*. (Ed. Diken, İ.H. Erken Çocukluk Eğitimi). Ankara: Pegem Akademi.
- Eriş, B. (2019). *Anne Beynim Aç*. (12. Bas.). İstanbul: ALFA.
- Erkan, S. (2013). Aile ve aile eğitimi ile ilgili temel kavramlar. (2. Bas.). (Ed. Temel, Z.F. Aile Eğitimi ve Erken Çocukluk Eğitiminde Aile Katılım Çalışmaları). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Field, A. (2009). *Discovering statistics using SPSS*. London: SAGE.
- Garner, P.W. & Spears, F.M. (2000). Emotion regulation in low-income preschoolers. *Social Development*, 9(2), 246-264.
- George, D., & Mallery, M. (2010). *SPSS for Windows Step by Step: A Simple Guide and Reference, 17.0 update* (10a ed.). Boston: Pearson.
- Goodnow, J. J., & Collins, W. A. (1990). Development according to parents: The nature, sources, and consequences of parents' ideas. London: Erlbaum.
- Grusec, J. E. & Goodnow, J. J. (1994). Impact of parental discipline methods on the child's internalization of values: A reconceptualization of current points of view. *Developmental Psychology*, 30, 4-19.
- Grusec, J.E. (2011). Socialization processes in the family: social and emotional development. *Annual Review of Psychology*, 62, 243-269.
- Hastings, P. D. & Grusec, J. E. (1998). Parenting goals as organizers of responses to parent-child disagreement, *Developmental Psychology*, 34(3), 465-479.

- Işık Uslu, A.E. (2016). Annelerin çocukların duygularına ilişkin inançları ve çocuğun duygu düzenleme becerileri ile annelerin çocuklarıyla duygu içerikli konuşmaları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1984). Socialization in traditional society: A challenge to psychology. *International Journal of Psychology*, 19, 145-157.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2005). Autonomy and relatedness in cultural context: Implications for self and family. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 36(4), 403-422.
- Kağıtçıbaşı, Ç. & Ataca, B. (2005). Value of children and family change: A three decade portrait from Turkey. *Applied Psychology: International Review*, 54, 317-337.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2012). *Benlik, aile ve insan gelişimi: kültürel psikoloji*. (3. Bas.). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2017). *Ana babalık: kuram ve araştırma: kültür ve ana babalık*. (2. Bas.). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Karaman, T.F. & Sardoğan, M.E. (2011). Kişilik gelişimi. (6. Bas.). (Ed. Kaya, A. Eğitim Psikolojisi). Ankara: Pegem Akademi.
- Kandır, A. & Alpan, Y. (2008). Okul öncesi dönemde sosyal-duygusal gelişime anne-baba davranışlarının etkisi. *Aile ve Toplum*, 4(14), 33-38.
- Kohn, (1963). Social class and parent-child relationships: an interpretation. *American Journal of Sociology*, 68, 471-480.
- Komsi, N., Räikkönen, K., Heinonen, K., Pesonen, A.K., Keskivaara, P., Järvenpää, A.L. & Strandberg, T.E. (2008). Transactional development of parent personality and child temperament. *European Journal of Personality*, 22, 553-573.
- Kopp, C. B. (1989). Regulation of distress and negative emotions: A developmental review. *Developmental Psychology*, 25, 343-354.
- Kuczynski, L. (1984). Socialization goals and mother-child interaction: strategies for long-term and short-term compliance. *Developmental Psychology*, 20(6), 1061-1073.

- Maccoby, E.E. (2015). Historical overview of socialization research and theory. (Ed. J.E. Grusec & P.D. Hastings. Handbook of socialization theory and research). New York: The Guilford Press. (pp. 3-34).
- Memet, N. (2010). *Ebeveynlerin çocuklarına ilişkin sosyalleştirme hedeflerinin, kültürel değer yönelimleri ve eğitim düzeyleri ile çocuğun cinsiyeti ve doğum sırası açılarından incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Minuchin, S. (1974). *Families & Family Therapy*. Cambridge: Harvard University Press.,
- Mun, Y. E., Fitzgerald, H. E., Von Eye, A., Puttler, L. I., & Zucker, R. A. (2001). Temperamental characteristics as predictors of externalizing and internalizing child behavior problems in the contexts of high and low parental psychopathology. *Infant Mental Health Journal*, 22, 393-495.
- Nacak, M., Yağmurlu, B., Durgel, E. & Vijver, F. (2011). Metropol ve Anadolu'da ebeveynlik: biliş ve davranışlarda şehrin ve eğitim düzeyinin rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 26(67), 85-100.
- National Academy of Sciences, Engineering, and Medicine. (2016). *Parenting Matters: Supporting Parents of Children Ages 0-8*. Alındı <http://www.nap.edu/21868>
- Nigg, J.T. (2006). Temperament and developmental psychopathology. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 47(3/4), 395-422.
- Ortiz, R. M. R. & Barnes, J. (2019). Temperament, parental personality and parenting stress in relation to socio-emotional development at 51 months. *Early Child Development and Care*, 189(12), 1978-1991.
- Ömeroğlu, F. (1998). *Okul öncesi dönemde çocuğun terbiyesinde annenin rolü ve annelerin çocuk yetiştirme tutumları-anne tutumlarının demografik bilgilere göre farklılaşp farklılaşmadığına ilişkin bir araştırma* (Yayınlanmamış doktora tezi). Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Prior, M., Sanson, A., Smart, D., & Oberklaid, F. (2000). Pathways from infancy to adolescence. Australian temperament project 1983-2000. Melbourne: Australian Institute of Family Studies.

- Raver, C.C. (2004). Placing emotional self-regulation in sociocultural and socioeconomic contexts. *Child Development, 75*(2), 346-353.
- Recebov, R. (2000). *Algılanan ana-baba davranışları-kültürlerarası bir karşılaştırma* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Rothbart, M.K. (1989). Temperament in childhood: A framework. (Ed. G. A. Kohnstamm, J. E. Bates, & M. K. Rothbart. Temperament in childhood). Chichester: Wiley. (pp. 59-73).
- Rothbart, M.K., Ahadi, S.A., & Hershey, K.L. (1994). Temperament and social behavior in childhood. *Merrill-Palmer Quarterly, 40*(1), 21-39.
- Rowe, M.L. & Casillas, A. (2011). Parental goals and talk with toddlers. *Infant and Child Development, 20*, 475 – 494.
- Rydell, A.M., Berlin, L. & Bohlin, G. (2003). Emotionality, emotion regulation and adaptation among 5-to 8-year-old children. *Emotion, 1*(3), 30-47.
- Sanson, A., Hemphill, S. A., & Smart, D. (2002). Temperament and social development. (Ed. P. K. Smith, & C. H. Hart). Blackwell handbook of childhood social development. Oxford: Blackwell Publishing. (pp. 97–116).
- Sanson, A., Hemphill, S.A., Yagmurlu, B., & McClowry, S.G. (2011). Temperament and social development. (Ed. P. K. Smith, & C. H. Hart). The Wiley-Blackwell handbook of childhood social development. (2. Bas. pp. 227-245). West Sussex, UK: Wiley-Blackwell.
- Santrock, J.N. (2016). *Yaşam boyu gelişim. gelişim psikolojisi* (13. Bas. Çev. Yüksel, G.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Schwartz, S. H., Verkasalo, M., Antonovsky, A., & Sagiv, L. (1997). Value priorities and social desirability: Much substance, some style. *British Journal of Social Psychology, 36*, 3-18.
- Seidl-de-Moura, M. L., Lordelo, E., Vieira, M. L., Piccinini, C.A., Siqueira, J. O. Magalhães, C. M. C., ... Rimoli, A. (2008). Brazilian mothers' socialization goals: Intracultural differences in seven Brazilian cities. *International Journal of Behavioral Development, 32*(6), 465-472.

- Senemoğlu, N. (1994). Okulöncesi eğitim programı hangi yeterlikleri kazandırmalıdır?. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10, 21-30.
- Simpkins, S.D., Fredricks, J.A. & Eccles, J.S. (2015). Families, Schools, and Achievement-Related Motivations and Engagement. (Eds. J.E. Grusec & P.D. Hastings. Handbook of socialization theory and research). New York: The Guilford Press. (pp. 614-636).
- Scheider, W. & Hasselborn, M. (2012). Frühe Kindheit (3-6 Jahre). (Ed. Schneider, W. & Linderberger, U. Entwicklungspsychologie). (7. Bas. pp. 191-215). Weinheim-Basel: Beltz Verlag.
- Şahin, S. (2016). 0-6 yaş arası çocukların temel gelişimsel özellikleri: fiziksel ve sosyalduygusal gelişim. (Ed. Diken, İ.H. Erken Çocukluk Eğitimi). Ankara: Pegem Akademi.
- Şirin, S. (2019). *Yetişin çocuklar: bebeklikten ergenliğe çocuk yetiştirme kılavuzu* (15. Bas.). İstanbul: Doğan Kitap.
- Tamis-Le Monda, C. (2003). Cultural perspectives on the whats and whys of parenting. *Human Development*, 46, 319-327.
- T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu (1995). Ailede çocuk eğitimi araştırması: Aralık 1992 - Aralık 1993 (Yayın No. 84, ISBN: 975-19-1230-X). Ankara.
- Thompson, R. A. (1990). Emotion and self-regulation. (Ed. R. A. Thompson). Socioemotional development Lincoln: University of Nebraska Press. (pp. 367-467).
- Thompson, R. A. (1994). Emotion regulation: a theme in search of definition. *Monographs of The Society for Research in Child Development*, 59(2/3), 25-52.
- Tudge, J., Hogan, D., Snezhkova, I., Kulakova, N., & Etz, K. (2000). Parent's child-rearing values and beliefs in the United States and Russia: The impact of culture and social class. *Infant and Child Development*, 9, 105-121.
- Türk Psikologlar Derneği Okul Öncesi Komisyonu (1998). Okul Öncesi Çocuklar için Psikolojik Gözlem Formu El Kitabı.

- Yağmurlu, B., Sanson, A. & Köymen, S.B. (2005). Ebeveynlerin ve çocuk mizacının olumlu sosyal davranış gelişimine etkileri: zihin kuramının belirleyici rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 20(55), 1-20.
- Yağmurlu, B., Çıtlak, B., Dost, A. & Leyendecker, B. (2009). Türk annelerin çocuk sosyalleştirme hedeflerinde eğitime bağlı olarak gözlemlenen farklılıklar. *Türk Psikoloji Dergisi*, 24(63), 1-15.
- Yagmurlu, B. & Sanson, A. (2009). Parenting and temperament as predictors of prosocial behaviour in Australian and Turkish Australian children. *Australian Journal of Psychology*, 61, 77-88.
- Yagmurlu, B. & Altan, (2010). Maternal socialization and child temperament as predictors of emotion regulation in Turkish preschoolers. *Infant and Child Development*, 19, 275-296.
- Yaman, B. (2018). *Ebeveyn tutumlarının çocukların mizaç özellikleri ve duygu düzenleme becerileri üzerindeki rolü* (Yüksek lisans tezi). Işık Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yükçü, Ş. B. & Demircioğlu, H. (2017). Okul öncesi dönem çocuklarının duygu düzenleme becerilerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 44, 442-466.
- Wang, F., Cox, M.J., Mills-Koonce, R. & Snyder, P. (2015). Parental behaviors and beliefs, child temperament, and attachment disorganization, *Family Relations*, 64, 191-204.
- Whitebread, D. & Basilio, M. (2012). The emergence and early development of self-regulation in young children. *Profesorado*, 16(1), 15-33.
- Wilkennig, F., Freund, A. M. & Martin, M. (2009). *Entwicklungspsychologie Kompakt*. Weinheim: Beltz Verlag.

EK-A: Gönüllü Katılım Formu

GÖNÜLLÜ KATILIM FORMU

Değerli Anne-Baba,

Bu tez, Hacettepe Üniversitesi Okul Öncesi Eğitimi Ana Bilim Dalı öğretim üyesi Doç. Dr. Aysel ÇOBAN sorumluluğunda Şenay Öztürk tarafından yüksek lisans tezi olarak yürütülmektedir. Tezde çocuklara yönelik anne-babalık amaçları ile çocuğun mizacı, psikososyal davranışları ve duygu düzenleme becerileri arasında ilişkinin incelenmesi amaçlanmaktadır. Araştırma ile ilgili gerekli izinler Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonu ve İzmir İl Milli Eğitim Müdürlüğünden alınmıştır.

Araştırmaya katılımınız tamamen gönüllülük esasına dayalıdır. Araştırmaya katılıp katılmamayı seçme hakkınız bulunmaktadır. Dilediğiniz zaman araştırmaya katılmaktan vazgeçebilirsiniz, vazgeçme durumunuz size herhangi bir sorumluluk getirmeyecektir. Araştırmada yer alan maddeler sizin için herhangi bir risk içermemektedir. Rahatsızlık hissettiğinizde araştırmaya katılımınızdan vazgeçme hakkınız bulunmaktadır.

Bu araştırmadan elde edilen bilgiler sadece araştırmacı tarafından değerlendirilecek ve bilimsel yayınlarda kullanılacaktır. Katılımcılar kodlarla tanımlanacak ve kişisel bilgileriniz gizli tutulacaktır. İstenildiği takdirde tezin sonuçları hakkında bilgi sahibi olabilirsiniz.

Araştırma ile ilgili herhangi bir sorunuz olduğunda araştırmacı ile iletişime geçebilirsiniz. Araştırma öncesinde, sırasında ya da sonrasında aklınıza takılan tüm soruları araştırmacıya sorabilirsiniz. Araştırmaya katılımınız için şimdiden teşekkür ederiz.

Bu çalışmaya tamamen gönüllü olarak katılıyorum ve istediğim zaman yarıda kesip çıkabileceğimi biliyorum. Verdiğim bilgilerin bilimsel amaçlı yayımlarda kullanılmasını kabul ediyorum. (Formu doldurup imzaladıktan sonra uygulayıcıya geri veriniz).

Tarih:

Katılımcı Adı-Soyadı:

Telefon:

İmza:

Sorumlu Araştırmacı

Adı-Soyadı: Doç. Dr. Aysel ÇOBAN

Adres: Hacettepe Üniversitesi, Temel Eğitim Bölümü, Beytepe Kampüsü, 06800

Çankaya / ANKARA

Telefon: 03122978625

E-posta: aysel.coban@hacettepe.edu.tr

İmza:

Araştırmacı

Adı-Soyadı: Şenay ÖZTÜRK

Adres: Hacettepe Üniversitesi, Temel Eğitim Bölümü, Beytepe Kampüsü, 06800

Çankaya / ANKARA

Telefon: 05533397232

E-posta: senayozturk7@gmail.com

İmza:

EK-B: Kişisel Bilgi Formu

Kişisel Bilgi Formu (Anne ve Babalar İçin)

Bu araştırma Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Okul Öncesi Eğitimi Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi kapsamında yürütülmektedir. Aşağıda yer alan maddeler, sizlerden gelecek veriler ışığında “Anne-Babalık Amaçları ile Çocuğun Mizacı, Psikososyal Davranışları, Duygu Düzenleme Becerileri Arasındaki İlişki” konusundaki bulgulara yardımcı olacaktır. Katılımınız için teşekkür ederiz.

Hacettepe Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Okul Öncesi Eğitimi Yüksek Lisans Öğrencisi

Şenay ÖZTÜRK

Uygulama: Verilen ifadeleri dikkatle okumanızı ve seçeneklerden size uygun olanın bulunduğu alanları doldurmanız ve boş alan bırakmamanız rica olunur.

Çocuğunuzun doğum tarihi (gün/ay/yıl): (yaşı ay olarak belirlenecek):

Çocuğunuzun cinsiyeti: Kız Erkek

Çocuğunuzun Annesi: Babası:

Yaşınız:

Mesleğiniz:

Eğitim düzeyiniz: İlkokul Ortaokul Lise Önlisans

Lisans Lisansüstü Lisansüstü eğitime devam ediyor

Ailenizin gelir düzeyi:

- Aylık toplam gelir 2.000 TL ve daha az
 Aylık toplam gelir 2.000 TL – 5.000 TL arasında
 Aylık toplam gelir 5.000 TL ve daha fazla

Sahip olunan konut sayısı:

Sahip olunan taşıt sayısı:

Aylık alınan kitap/dergi sayısı:.....

Bir ay içerisinde gidilen etkinlikler: Sinema Tiyatro
 Müze Diğer(Belirtiniz.).....

Sizin yetiştiğiniz aile yapınız için uygun olan maddeleri işaretleyiniz.

- Çekirdek aile
- Geniş aile
- Erkek çocukları önemliydi.
- Çocuk yetiştirmede denetime yer verilir.
- Evde kendi yiyeceğini üretirdin.
- Yaşlılar için en büyük güvence kendi evlatlarıdır.
- Çocuk değerliydi.
- Çocuk yetiştirmede bağımsızlığa ve kendine güvene değer verilir.
- Kadının aile içindeki statüsü belirgindir.
- Yaşlılar için kendi gelir ve hizmet kaynakları önemlidir.

EK-C: Ebeveyn Amaçları Ölçeği

Aşağıdaki çocuklara ait bazı özellikler verilmiştir. Bu özelliklerin tümü önemli olabilir ancak, çocuğunuzun bunları yapmasının veya yapması için gereken yetenekleri geliştirmesinin, <u>sizin için ne kadar önemli olduğunu</u> lütfen belirtiniz.	Çok Önemli Değil	Önemli Değil	Biraz Önemli	Çok Önemli
1. Kendi başına karar vermesi	1	2	3	4
2. Başkalarının bakış açısını anlaması	1	2	3	4
3. Kendisini ve giysilerini temiz tutması	1	2	3	4
4. Birçok şey konusunda meraklı olması	1	2	3	4
5. Büyüklerine saygılı olması	1	2	3	4
6. Diğer çocuklara karşı nazik olması	1	2	3	4
7. Ebeveynlere ve diğer büyüklere itaat etmesi	1	2	3	4
8. Kuralların nedenlerini anlaması	1	2	3	4
9. Başka birinin nasıl hissettiğini anlaması	1	2	3	4
10. İyi ve düşünceli olması	1	2	3	4
11. Eşyaları tertipli ve düzenli tutması	1	2	3	4
12. Hayal gücünü kullanması	1	2	3	4
13. Bazı şeylerin nasıl ve neden olduğuna ilgi duyması	1	2	3	4
14. İnsanlarla iyi geçinmesi	1	2	3	4
15. Diğer insanların nasıl hissettiklerini önemsemesi	1	2	3	4
16. İstenildiği zaman sessiz olması	1	2	3	4
17. Bağımsız olması	1	2	3	4
18. İyi tavırlı olması	1	2	3	4
19. Yeni şeyler denemekten korkmaması	1	2	3	4
20. Kendi başına bir şeyler yapmayı öğrenmesi	1	2	3	4
21. Sırasını beklemeyi bilmesi	1	2	3	4

EK-Ç: Çocuklar İçin Kısa Mizaç Ölçeği

Her soru için, çocuğunuzun son zamanlardaki ve şimdiki davranışını en iyi anlatan numarayı lütfen yuvarlak içine alınız. Sorulardan hiçbiri çocuğunuza uymuyorsa veya cevaplanamazsa üzerini çiziniz.

	Hemen Hiç	Sık Değil	Değişken, Genelde Olmaz	Değişken Genelde Olur	Sık Sık	Hemen Her Zaman
1. Çocuğum, yabancı yetişkinlere karşı utangaçtır.	1	2	3	4	5	6
2. Çocuğum bulmaca çözmek veya yap-boz (lego) gibi bir işe başladığında uzun zaman alsa bile bitirinceye kadar üzerinde çalışır.	1	2	3	4	5	6
3. Çocuğum her gün, hemen hemen aynı zamanda kakasını yapar.	1	2	3	4	5	6
4. Çocuğum ilk defa tanıştığı çocuklara karşı utangaçtır.	1	2	3	4	5	6
5. Çocuğum, yeni bir işe geçmeden önce başlamış olduğu işini tamamlamayı sever.	1	2	3	4	5	6
6. Çocuğum her gün, hemen hemen aynı zamanda bir şeyler atıştırmak ister.	1	2	3	4	5	6
7. Çocuğum bir işle uğraşırken, üzüldüğü ya da canı sıkıldığında, onu yere atar, ağlar, kapıları çarpar.	1	2	3	4	5	6
8. Alışveriş yaparken, çocuğum oyuncak ya da şeker istediğinde, onun yerine kolayca başka bir şeyi kabul eder.	1	2	3	4	5	6
9. Çocuğumu yatağa yatırdığımda, uykuya dalması aşağı yukarı her gece aynı zamanı alır.	1	2	3	4	5	6
10. Çocuğum, tamamlamadığı bir oyunu ya da aktiviteyi bırakmayı istemez.	1	2	3	4	5	6

11. Çocuğum saçının taranması gibi bir işe karşı çıkarsa, buna aylarca direnmeyi sürdürür.	1	2	3	4	5	6
12. Çocuğum, bulmaca, yapboz ve okuma gibi bir aktiviteyle uzun zaman uğraşır.	1	2	3	4	5	6
13. Parkta ya da ziyaretteyken, çocuğum yabancı çocukların yanına gider ve onların oyununa katılır.	1	2	3	4	5	6
14. Çocuğum, her akşam farklı süreler uyur.	1	2	3	4	5	6
	Hemen Hiç	Sık Değil	Değişken, Genelde Olmaz	Değişken Genelde Olur	Sık Sık	Hemen Her Zaman
15. Çocuğum yabancı bir yetişkine karşı utangaçsa, bunun üstesinden yarım saat kadar bir sürede, hemen gelir.	1	2	3	4	5	6
16. Çocuğum bir şeye kırgınsa, bunu geçiştirmek zor olur.	1	2	3	4	5	6
17. Çocuğum, her gün farklı zamanlarda acıkir.	1	2	3	4	5	6
18. Ailece yolculuğa çıktığımızda, çocuğum yeni ortamına hemencecik, evindeymiş gibi alışır.	1	2	3	4	5	6
19. Beraber alışveriş yaparken, çocuğumun istediğini almazsam (örnek: şeker, giysi gibi) ağlar ve bağırır.	1	2	3	4	5	6
20. Çocuğum üzüntülü ise, onu rahatlatmak zordur.	1	2	3	4	5	6
21. Yabancı yetişkinler evimizi ziyaret ettiğinde, çocuğum hemen dostça davranır ve onlara yaklaşır.	1	2	3	4	5	6
22. Çocuğum her gün aynı miktarda yemek yeme yerine, bir gün fazlasıyla, ertesi gün de çok az yemek yer.	1	2	3	4	5	6

23. Bir oyuncak ya da oyun zor geldiği zaman, çocuğum hemen başka bir aktiviteyle ilgilenir.	1	2	3	4	5	6
24. Sevdiği bir oyun ya da oyuncacı çalışmadığı zaman, çocuğum belirgin şekilde üzülür.	1	2	3	4	5	6
25. Çocuğum bir kıyafeti giymek istemediğinde, bağırarak tartışır ya da ağlar.	1	2	3	4	5	6
26. Hafta sonu ve tatillerde, çocuğum her sabah aynı saatte uyanır.	1	2	3	4	5	6
27. Çocuğum bir şeyi iyice öğreninceye kadar (bulmaca, yeni şarkı veya yazmak gibi), o işin üzerinde çalışır.	1	2	3	4	5	6
28. Çocuğum, annesinin olmadığı yeni bir ortama (yuva, okul ya da müzik dersi gibi) ilk kez bırakıldığı zaman, üzülür.	1	2	3	4	5	6
29. Çocuğum bir şeyle oynamaya başladığında, bunu durdurmasını isteyip uğraşsam da zor olur.	1	2	3	4	5	6
	Hemen Hiç	Sık Değil	Değişken, Genelde Olmaz	Değişken Genelde Olur	Sık Sık	Hemen Her Zaman
30. Çocuğum, kitap okumak ya da kitaplara bakmak ve el işi yapmak gibi sessiz aktivitelerle uğraşır.	1	2	3	4	5	6

EK-D: Okul Öncesi Çocuklar İçin Psiko-Sosyal Davranışlar Ölçeği

Okul Öncesi Çocuklar İçin Psiko-Sosyal Davranışlar Ölçeği

Aşağıdaki her maddeyi ilgili çocuk için düşünerek değerlendiriniz.

		Her zaman	Sık sık	Bazen	Nadiren	Hiçbir zaman
1	Çevresindeki değişiklikleri fark eder.					
2	Merakını gidermek için soru sorar.					
3	Sadece ilgi çekmek için soru sorar.					
4	Hayal gücünü kullanır.					
5	Öneri getirir.					
6	Yaptığı işi başkalarına göstermekten mutluluk duyar.					
7	İsteklerini dile getirir.					
8	İsteklerini erteleyerek beklemesini bilir.					
9	İlginin hep üzerinde olmasını ister.					
10	Uyarıldığında davranışını değiştirir.					
11	Davranışlarının nedenlerini açıklar.					
12	Sorumluluk alır.					
13	Kendi haklarını savunur.					
14	Başkalarının haklarına saygı gösterir.					
15	Çevresindekilerden onay bekler.					
16	İş bölümüne yatkındır.					
17	Başkalarıyla yardımlaşır.					
18	Başkalarının sevinç ve üzüntülerini paylaşır.					
19	Eşyalarını ve oyuncaklarını arkadaşlarıyla paylaşır.					
20	Arkadaşları tarafından tercih edilir.					
21	Arkadaşları onunla ilişki kurmaktan kaçınır.					
22	Yetişkin karşısında utangaç ve tutuktur.					
23	Grubu organize eder.					
24	Grupla yapılan etkinliklere aktif katılır.					
25	Grup önünde kendisini rahat ifade eder.					
26	Arkadaşlarıyla sorunlarını onlarla konuşarak çözer.					
27	Arkadaşlarıyla arasında sorun çıktığında sözel saldırganlık gösterir.					
28	Arkadaşlarıyla arasında sorun çıktığında fiziksel saldırganlık gösterir.					
29	Arkadaşlarıyla olan sorunlarının çözümünde pasif kalır.					
30	Arkadaşlarıyla sorun çıktığında ağlar.					
31	Arkadaşlarıyla sorun çıktığında onlara küser.					
32	Sorun çıktığında arkadaşlarını yetişkine şikayet eder.					
33	Arkadaşlarıyla sorunu çözemediği zaman yetişkinden yardım ister.					
34	Yetişkin herhangi bir şeye izin vermediğinde yetişkine kızar ve bağırır.					
35	Yetişkin herhangi bir şeye izin vermediğinde çocuk yetişkine vurur.					
36	Yetişkinle bir sorun çıktığında ağlar.					
37	Yetişkinle bir sorun çıktığında ona küser.					

EK-E: Duygu Düzenleme  leği

DUYGU DÜZENLEME ÖLÇEĞİ

Aşağıdaki listede bir çocuğun duygusal durumu ile ilgili çeşitli ifadeler yer almaktadır.

Verilen numaralandırma sistemini kullanarak, aşağıdaki davranışları çocuğunuzda ne sıklıkla g zlemlediğinizi lütfen işaretleyiniz:

Bu davranışı:

(1) HIBİR ZAMAN / NADİREN

(2) BAZEN

(3) SIK SIK

(4) NERDEYSE HER ZAMAN gözlemliyorum.

	HIBİR ZAMAN /NADİREN	BAZEN	SIK SIK	NERDEYSE HER ZAMAN
1. Neşeli bir çocuktur.	1	2	3	4
2. Duygu hali çok değişkendir (ocuğun duygu durumunu tahmin etmek zordur çünkü neşeli ve mutluysen kolayca �zg�nleşebilir).	1	2	3	4
3. Yetişkinlerin arkadaşça ya da sıradan (nötr) yaklaşımlarına olumlu karşılık verir.	1	2	3	4
4. Bir faaliyetten diğerine kolayca geçer; kızıp sinirlenmez, endişelenmez (kaygılanmaz), sıkıntı duymaz veya aşırı derecede heyecanlanmaz.	1	2	3	4
5. �z�nt�s�n� veya sıkıntısını kolayca atlatabilir (orneğin, canını sıkan bir olay sonrasında uzun süre surat asmaz, endişeli veya �zg�n durmaz).	1	2	3	4
6. Kolaylıkla hayal kırıklığına uğrayıp sinirlenir (huysuzlaşır, öfkelenir).	1	2	3	4

7. Yaşıtlarının arkadaşça ya da sıradan (nötr) yaklaşımlarına olumlu karşılık verir.	1	2	3	4
8. Öfke patlamalarına, huysuzluk nöbetlerine eğilimlidir.	1	2	3	4
9. Hoşuna giden bir şeye ulaşmak için bekleyebilir. (örneğin, şeker almak için sırasını beklemesi gerektiğinde keyfi kaçmaz veya heyecanını kontrol edebilir).	1	2	3	4
	HİÇBİR ZAMAN /NADİREN	BAZEN	SIK SIK	NERDEYSE HER ZAMAN
10. Başkalarının sıkıntı hissetmesinden keyif duyar (örneğin, biri incindiğinde veya ceza aldığında güler; başkalarıyla alay etmekten zevk alır).	1	2	3	4
11. Heyecanını kontrol edebilir (örneğin, çok hareketli oyunlarda kontrolünü kaybetmez veya uygun olmayan ortamlarda aşırı derecede heyecanlanmaz).	1	2	3	4
12. Mızırır ve yetişkinlerin eteğinin dibinden ayrılmaz.	1	2	3	4
13. Ortalığı karıştırarak çevresine zarar verebilecek enerji patlamaları ve taşkınlıklara eğilimlidir.	1	2	3	4
14. Yetişkinlerin sınır koymalarına sinirlenir.	1	2	3	4
15. Üzüldüğünü, kızıp öfkelendiğini veya korktuğunu söyleyebilir.	1	2	3	4

16. Üzgün veya halsiz görünür.	1	2	3	4
17. Oyuna başkalarını katmaya çalışırken aşırı enerjik ve hareketlidir.	1	2	3	4
18. Yüzü ifadesizdir; yüz ifadesinden duyguları anlaşılmaz.	1	2	3	4
19. Yaşıtlarının arkadaşça ya da sıradan (nötr) yaklaşımlarına olumsuz karşılık verir (örneğin, kızgın bir ses tonuyla konuşabilir ya da ürkek davranabilir).	1	2	3	4
20. Düşünmeden, ani tepkiler verir.	1	2	3	4
21. Kendini başkalarının yerine koyarak onların duygularını anlar; başkaları üzgün ya da sıkıntılı olduğunda onlara ilgi gösterir.	1	2	3	4
22. Başkalarını rahatsız edecek veya etrafa zarar verebilecek kadar aşırı enerjik, hareketli davranır.	1	2	3	4
23. Yaşıtları ona saldırgan davranır ya da zorla işine karışırsa, bu durumlarda hissedebileceği olumsuz duygularını (kızgınlık, korku, öfke, sıkıntı) uygun bir şekilde gösterir.	1	2	3	4
24. Oyuna başkalarını katmaya çalışırken olumsuz duygular gösterir (örneğin, aşırı heyecan, kızgınlık, üzüntü).	1	2	3	4

EK-F: Etik Komisyonu Onay Bildirimi

T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
Rektörlük

Sayı : 35853172-300
Konu : Şenay ÖZTÜRK Hk.

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 03.01.2019 tarihli ve 51944218-300/00000393928 sayılı yazınız.

Enstitünüz Temel Eğitim Anabilim Dalı Okul Öncesi Eğitimi Bilim Dalı tezli yüksek lisans programı öğrencilerinden **Şenay ÖZTÜRK**'ün **Doç. Dr. Aysel ÇOBAN** danışmanlığında yürüttüğü "**Anne-Babalık Amaçları ile Çocuğun Mizacı, Psikososyal Davranışları, Duygu Düzenleme Becerileri Arasındaki İlişki**" başlıklı tez çalışması, Üniversitemiz Senatosu Etik Komisyonunun **8 Ocak 2019** tarihinde yapmış olduğu toplantıda incelenmiş olup, etik açıdan uygun bulunmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini saygılarımla rica ederim.

e-İmzalıdır
Prof. Dr. Rahime Meral NOHUTCU
Rektör Yardımcısı

EK-G: MEB Araştırma İzni

T.C.
İZMİR VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 12018877-604.01.02-E.4299102
Konu : Araştırma İzni

27.02.2019

Sayın: şenay ÖZTÜRK
İnönü Mh. 976 sk. No:16 Daire:3
Bornova/ İZMİR

İlgi: : a)MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü'nün 22/08/2017 tarihli ve 355862610.06-E.12607291 sayılı yazısı (Genelge 2017/25)
b)14/02/2019 tarihli dilekçeniz.
c) Valilik Makamının27/02/2019 tarihli ve 4274588 sayılı Onayı.

Müdürlüğümüz Bornova, Konak, Narlıdere ilçelerine bağlı ekli listedeki okullarda "Anne- Babalık Amaçları ile Çocuğun Mizacı, Psikososyal Davranışları, Duygu Düzenleme Becerileri Arasındaki İlişki" konulu tez çalışmanız için kullanacağınız ölçekleri uygulama isteğiniz ilgi (c) Valilik Onayı ile uygun görülmüştür.

Araştırmanın tamamlanmasından itibaren en geç iki hafta içinde Araştırmanın Teslimine İlişkin Taahhütname Tutanağı doldurulup, araştırmanın CD'ye aktarılması sağlanarak Müdürlüğümüze gönderilmesi gerekmektedir.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

İlker ERARSLAN
Müdür Yardımcısı

Ek:

- 1- Valilik Onayı (1 sayfa)
- 2- Araştırma Değerlendirme Formu
- 3- Anket Formları ve Okul Listesi
- 4- Taahhüt Formu

Adres: Fevzipaşa mh. 452 sk. no:15 Konak /İZMİR
Elektronik Aç: izmir.meb.gov.tr
e-posta: stratiji35_1@meb.gov.tr

Bilgi için: Nihal GÜR
Tel: 0 (232) 280 36 31
Faks: 0 () _ _ _ _

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden dc5d-2cdc-34d2-8986-d83d kodu ile teyit edilebilir.